

Doc vs Library

95.76% Originality	4.24% Similarity	35 Sources
--------------------	------------------	------------

Library sources: 2 sources found

Бережная Т. (1).doc.doc	2.38%
Дацова К.О. Магистерская 2.0.docx.docx	1.95%

 Similarity

 Similarity from a chosen source

 Possible character replacement

 Citation

 References

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки

Кафедра педагогіки

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Галузь знань – 01 Освіта

Напря́м підготовки – 6.010104 Професійна освіта. Економіка.

на тему: «Розвиток культурно-духовних основ виховання студентів технічних коледжів»

Виконав: студентка групи ФФ-651
Острове́рха Ксе́нія Миколаївна
(прізвище, та ініціали) _____
(підпис)

Керівник: к.пед.н., доц. Жученко С. В.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали) _____
(підпис)

Завідувач кафедри: академік НАПН України
д.пед.н., проф. Шевченко Г.
_____ (підпис)

Рецензент: _____
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали) _____ (підпис)

Северодонецьк – 2019

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти розвитку культурно-духовних основ виховання студентів технічних коледжів.....	7
1.1. Історико-педагогічний аналіз поняття культурно-духовного виховання.....	7
1.2. Актуальні проблеми формування культурно-духовних основ виховання студентської молоді	15
1.3. Педагогічні умови розвитку культурно-духовних основ виховання молоді у технічних коледжах.....	23
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ 2. Організаційно-педагогічна система розвитку культурно-духовних основ у студентів технічних коледжів.....	33
2.1. Стан сформованості рівня розвитку культурно-духовних основ виховання у студентів.....	33
2.2. Аналіз системи культурно-духовного виховання на прикладі Северодонецького хіміко-механічного технікуму.....	40
2.3. Структура та зміст роботи з розвитку культурно-духовних якостей особистості студента.....	48
2.4. Підсумкова діагностика результатів дослідження.....	57
Висновки до другого розділу.....	61
Висновки	62
Список використаної літератури	64
Додатки.....	67

ВСТУП

«Кінцева мета розумного виховання дітей полягає в поступовому утворенні в дитині ясного розуміння речей навколишнього світу. Потім результатом розуміння має стати зведення добрих інстинктів дитячої

натури в свідоме прагнення до ідеалів добра і правди і, нарешті, поступове утворення твердої і вільної волі ».

Н.І. Пірогов

В даний час Україна переживає один з непростих історичних періодів. І найбільша небезпека, яка чатує на наше суспільство сьогодні, - не в розвалі економіки, не в зміні політичної системи, а в руйнуванні особистості. Нині матеріальні цінності домінують над культурно-духовними, тому у дітей спотворені уявлення о доброту, милосердя, великодушності, справедливості, громадянськості і патріотизм. Високий рівень дитячої злочинності викликаний загальним зростанням агресивності та жорстокості в суспільстві. Дітей відрізняє емоційна, вольова і духовна незрілість. Триває руйнування інституту сім'ї: через так звану «Статеву освіту» у дітей формуються внеподружні, антибатьківські і антисімейні установки. Поступово втрачаються форми колективної діяльності.

Одна з проблем сучасної освіти полягає в тому, що в процесі виховання не дотримується історична спадкоємність поколінь. Діти позбавляються можливості брати приклад з людей, що жили в минулому, не знають, як люди вирішували свої проблеми, що стало з тими, хто пішов проти вищих цінностей, і з тими, хто зміг змінити своє життя, подаючи нам яскравий приклад. Вжиті на сьогоднішній день спроби виховання культурно-духовної особистості показують, що найслабшим, місцем в цій діяльності є сім'я.

Багатьом батькам просто невідомо, що саме в дошкільному віці відбувається засвоєння соціальних норм, моральних вимог і зразків поведінки на основі наслідування. Тому необхідно допомогти батькам усвідомити, що в першу чергу в сім'ї повинні зберігатися і передаватися моральні і духовні звичаї і цінності, створені предками, і що саме батьки відповідальні за виховання дітей.

Православна педагогіка направляє виховання на конкретну особистість, яка повинна бути відповідальною не тільки за своє життя, а й за збереження і

розвиток історичних і культурних традицій свого народу. Православна педагогіка збагачувала педагогіку світську цілісністю світорозуміння, досвідом морального укладу життя, розвитку гармонійної особистості.

Поняття «культурний» і «духовний» в православній педагогіці визначаються наступним чином: духовність - це стан близькості душі, внутрішнього світу людини до Всевишнього і Гірського світу; культурність - це тверда постійна рішучість волі слідувати за добрими потягами серця і совісті.

Культурно-духовне виховання розуміється як цілеспрямована діяльність, націлена на залучення людини до Всевишнього світу, на поступове відновлення цілісної структури особистості, самовизначення людини і вдосконалення його в чесноти. Виходячи з цього, духовні вправи розуму, почуттів і серця дитини є основним засобом культурно-духовного виховання, а основною формою - служіння добру, служіння людям.

У наш час перед будь-яким педагогом, класним керівником, вихователем встає ряд проблем, що стосуються процесу виховання, причина цього лежить в постійній зміні цінностей суспільства.

Труднощі в виховному процесі ставляться сьогодні до найгостріших і актуальним не тільки в педагогічному, але і соціальному плані проблем. Культурно-духовне свавілля, з яким зустрілося наше суспільство в результаті так званих «реформ», чинять негативний вплив, перш за все на дітей, підлітків та молодь, що не володіють певною культурою. В обґрунтування цього факту можна навести постійно зростаючі цифри злочинності, особливо молодіжної, а також готовність багатьох людей діяти в досягненні матеріального благополуччя на межі закону і беззаконня. Та й те, що цілком законно, далеко не завжди надихає. Падіння культурно-духовної моральності означає, по суті, зміну ціннісних орієнтацій людей під впливом різних обставин, - в тому числі і економічної невлаштованості.

Культурно-духовне виховання молоді є незаперечною і найважливішою метою будь-якого суспільства. Недоліки та упущення в моральному вихованні завдають суспільству такий недосяжний і непоправної шкоди, що при недоліках іншого характеру (наприклад, тілесного або етичного) більшої шкоди суспільству завдати неможливо. Педагогічною наукою, практикою школи накопичено значний досвід з культурно-духовного виховання. У педагогічній літературі досліджувана проблематика знайшла відображення у фундаментальних дослідженнях Б.Т. Лихачова, Н.К. Крупської, А.С. Макаренка, І.Ф. Сладковський, В.А. Сухомлинського, в яких виявляється сутність основних понять теорії культурно-духовного виховання, вказуються шляхи подальшого розвитку принципів, змісту, форм, методів морального виховання.

На сучасному етапі суспільство поглинене проблемами ринкових відносин, нестабільністю економіки, політичними труднощами, які руйнують соціальні зв'язки і моральні підвалини. Це веде до нетерпимості і жорстокості людей, руйнує внутрішній світ особистості.

Вирішуючи завдання виховання, необхідно взяти за основу розумне і моральне в людині, визначити ціннісні основи власної життєдіяльності, знайти почуття відповідальності за збереження моральних основ суспільства. Цьому допоможе культурно-духовне виховання.

Мета дослідження - виявити та проаналізувати розвиток основ культурно-духовного виховання особистості студента технічного коледжу.

Об'єкт дослідження - процес розвитку основ культурно-духовного виховання особистості студента технічного коледжу.

Предмет дослідження - педагогічні умови розвитку культурно-духовного виховання особистості студента технічного коледжу. Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність проблеми розвитку основ культурно-духовного виховання особистості студента технічного коледжу в науковій літературі;

2. Виявити педагогічні умови, спрямовані на розвиток основ культурно-духовного виховання, перевірити ефективність їх впливу на особистість студента.

3. Створити необхідні умови для організації роботи по розвитку культурно-духовних основ виховання.

Дослідно-пошукова робота проводилася на базі Северодонецького хіміко-механічного технікуму.

Методи дослідження:

- теоретичні - аналіз з проблеми дослідження, узагальнення, систематизація;

- емпіричні - вивчення педагогічного досвіду СХМТ, педагогічне спостереження, бесіда.

Практична значимість дослідження полягає в можливості використання матеріалів в практиці студентського виховання в умовах професійно-технічного навчального закладу з боку педагогічних працівників.

Структура дипломної роботи складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури.

У даній роботі будуть розглянуті проблеми культурно-духовного виховання, роль культурно-духовного виховання в розвитку особистості, поняття моралі і моральності.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти розвитку культурно-духовних основ виховання студентів технічних коледжів.

1.1. Історико-педагогічний аналіз поняття культурно-духовного виховання.

Духовність - одне з ключових понять загальнолюдської історії. «У духовності сублімувати історичний досвід людства» [1, с. 1], - пише академік А. Корольков. Загальновизнано, що справжній криза нашого суспільства полягає в згасанні моральності, підміні духовних цінностей. Внаслідок цього спостерігаються ознаки деградації у значної частини молоді: агресія, страх, інфантилізм, егоїзм, національна і релігійна нетерпимість. Критичний стан моральності в суспільстві стимулювало інтерес сучасної педагогічної громадськості до досвіду російської школи і педагогічної думки.

Аналіз історичної, наукової та спеціальної літератури показав, що поняття культурно-духовне виховання до другої половини XIX ст. не існувало. Лише у другій половині XIX ст. з'являється термінологія, близька за змістом цього поняття. Використовуються такі терміни, як «моральне виховання» [2, с. 485], «виховання духовне» [3, с. 355]. Культурно-духовне поняття дається в приватних категоріях, як то: література культурно-духовного змісту, духовно-моральний стан суспільства, колективу і т.д. [4, с. 21]. Як показує аналіз наукових джерел, це обумовлено тим, що поняття «духовність», «духовний елемент» у вихованні в зазначений час носили православний, релігійний характер. «Духовність» малася на увазі під терміном «моральність» як саме збій зрозуміле, як фундамент православної моральності. Моральність в православному розумінні не могла бути не духовної. На думку Н. Н. Баркова, введення терміну «духовність» у формування поняття моральності пов'язано з впливом освіти і трансформацією християнського морального ідеалу під впливом просвітницьких гуманістичних ідей [5, с. 71-75].

У другій половині XIX ст. в педагогічній думці сформувався цілий напрям, що ставив своїм завданням теоретичне обґрунтування, організаційну та методичну розробку культурно-духовного виховання. Проблеми осмислювалися з позицій демократичної педагогіки (К. Д. Ушинський, П. Ф.

Каптерев і ін.), психології (І. Сікорський, А. Лазурський, А. Нечаєв, Н. Румянцев), православної етики (архієпископ Євсевій, протоієреї І.І. Базаров, І.Д. Белов, А.А. Олесницький і ін.). Всі дослідники, у тому числі і православні педагоги, визнавали більш широкі цілі культурно-духовного виховання і необхідність для успішності виховного процесу інтеграції останніх даних всіх наук про людину, його духовної і тілесної природі (педагогіки, психології, фізіології, антропології, християнської етики, філософської етики).

Звернемося до визначень духовного виховання досліджуваного періоду. «Виховання духовне має на меті сприяти розвитку інтелектуальних і моральних сил дитини і утворення його характеру; воно має на увазі створити особистість, найкраще пристосовану до соціальної боротьби за існування і до активного впливу на навколишнє середовище. Вінцем духовного виховання є утворення характеру, заснованого на координації інтелектуальних і моральних сил волею» [3, с. 355].

В даному визначенні поставлені більш широкі цілі культурно-духовного виховання - формування соціально-корисної людини. Духовність проявляється не тільки в змісті, але і в тих засобах, які сприяють її підтримці, збереженню і розвитку. Отже, головною умовою, що забезпечує духовність, виступають свідомі зусилля людини, спрямовані на духовні складові його **ЖИТТЯ**.

Принципово важливими в сфері виховання є поняття духовного і релігійного життя, точніше, їх співвідношення. Необхідно відзначити відмінності між поняттями «духовність» і «релігійність». Це допоможе нам говорити про правомочність затвердження поняття культурно-духовного, а не релігійно-культурного виховання. Духовність в православному розумінні - це стан єднання людини і Бога, або спілкування людської особистості з Абсолютною Особистістю [4, с. 65]. Вона є глибинним стрижнем людського буття, нею обумовлений весь хід становлення особистості, вона визначає

позицію людини щодо сенсу свого життя, але рідко усвідомлюється їм у всій її глибині [5, с. 34]. Релігійність має своїм центром постійне поставлення себе перед Богом, перед судом вічності, протікає насамперед у сферах свідомості, почуттів і вольової саморегуляції. Найважливіша властивість релігійності те, що вона звернена до духовної сфери людини, допомагає глибше усвідомлювати себе [5, с. 34]. Людина може і не розбиратися в теологічних тонкощах свого віросповідання, але бути релігійним за своїм душевному настрою. Слід зауважити, що майже всі зарубіжні дослідники підкреслюють значення релігійності як найважливішої складової частини менталітету [6, с. 3].

Таким чином, духовність не може бути прирівняна до релігійності, що виявляється лише в формальному дотриманні церковних канонів і обрядів. Але існує внутрішня єдність цих категорій в органічній глибині - вірі в Бога.

Православна віра і православна церква впливали на формування особливого світогляду і світосприйняття народу. А. Е. Лихачов виділяє характерні риси духовності, які властиві людям незалежно від їх свідому позицію щодо релігії або Церкви: прагнення до краси і гармонії в усьому; розумність всіх життєвих проявів, єдність слова і справи, доброта розташування серця і вчинків; життєва установка на самопожертву, ідеал життя як служіння Богу, Батьківщині, ближнім [5, с. 35].

На думку Т.І. Петракова, в педагогічному побуті духовність характеризується як прояв «людського в людині». Духовність - це те, що підносить особистість над фізіологічними потребами, етичним розрахунком, раціональною рефлексією, те, що відноситься до вищої здатності душі людини, що закладено в основу його особистості. Духовність - це найвище, кінцеве, до чого прагне особистість. Це предмет людських прагнень, вектор (спрямованість) його душі, спрямованість до обраних цілях (цінностям). Якщо духовність характеризує вищі, «вертикальні» устремління особистості, то культурність - сфера її «горизонтальних» устремлінь: відносин з людьми і

суспільством. Своїм перетином духовність і культурність, стверджує Петракова, утворюють як би невидимий хрест, який є основою особистості [8, с. 63-64].

Важливе значення має зв'язок між духовністю і культурністю. У релігійному розумінні цей зв'язок нероздільний, так як «в християнстві моральне почуття людини злилося в нероздільне з релігійним, внаслідок чого і культурне вчення має ґрунтуватися на релігії» [4, с. 68]. У світському світосприйнятті цілком можливо розглядати духовність і культурність як самостійні і цілком самодостатні величини, хоча їх взаємодія підтверджується [9, с. 176].

Доктор педагогічних наук Н. Л. Шеховська досліджує духовність як вищу ступінь культурного виховання, пронизливий весь виховний процес [10, с. 10]. Вона обґрунтовує діалектичну єдність духовності і культурності, показуючи, що ця ідея традиційно розвивалася філософсько-педагогічними мислителями другої половини XIX - першої половини XX ст.

На її думку, в філософсько-педагогічній спадщині цього періоду чітко помітні православна і християнсько-гуманістична традиції. Вони близькі один одному, але не ідентичні.

Православна традиція слід богословським догматам; віра в Бога, покірність і смиренність проголошуються вищими цінностями і цілями; будувати життя пропонується згідно з церковним Переданням, яке розуміється як звернення до лику святих, засвоєння їх духу, а отже, їх культурно-моральних орієнтирів.

Християнсько-гуманістична традиція, виходячи з домінантності віри в Бога, кладе християнську культурну філософію в основу осмислення педагогічного ідеалу особистості, проголошує найвищою цінністю вільну, духовно і культурно цілісну особистість, усвідомлюючи єдність Творця і творіння і відноситься до творчості як продовження справи Божого на землі. Духовність в християнсько-гуманістичній традиції виступає як сповідання

культурно-моральних прагнень до Істини, утвердження в житті Добра, Любові, Совісті, Честі [10, с. 11].

Абсолютно протилежний погляд на співвідношення духовності та культурності мають академіки - доктор психологічних наук С. К. Бондирева і доктор медичних наук Д. В. Колесов. Вони вважають, що культурність не може ґрунтуватися на духовності, оскільки це поняття не містить в собі моменти самообмеження. «Духовність - це не річ в собі, а лише особливе сприйняття життя, пріоритет в ньому складного над простим, високого над низьким, розвиненого над нерозвиненим» [11, с. 67]. Автори вважають, що «духовність сама по собі аж ніяк не передбачає людинолюбства» [11, с. 67]. Дана точка зору видається спірною. Історико-педагогічний аналіз ідей культурно-духовного виховання, свідчить про те, що духовність згадується переважно в позитивному сенсі.

Основні положення сутності, змісту, структури культурно-духовного виховання як процесу розкриваються поруч сучасних вчених. Так, Т.І. Петракова розглядає культурно-духовне виховання як «процес організованого, цілеспрямованого як зовнішнього, так і внутрішнього (емоційно-сердечного) впливу педагога на культурно-духовну сферу особистості, яка є системоутворюючою її внутрішнього світу». Об'єктом культурно-духовного виховання дослідник називає серце людини, його мета - навчити серця любові [8, с. 65]. Сформувати у студента правильні відносини зі світом можливо, якщо спиратися на певну (в даному випадку православну) систему цінностей (Бог, Істина, Добро, Любов, Краса). В даному визначенні не розкривається поняття культурно-духовної сфери особистості людини, зміст культурно-духовного виховання автор розглядає через зміст освіти, що є в деякому сенсі одностороннім і не враховує всіх умов і факторів, що впливають на даний процес.

Ряд вчених (І.І. Колеганова, А.С. Сушанській, Л.В. Кокуева і ін.) Досліджують проблему, виходячи з рішення приватних завдань. Розгляд

культурно-духовного виховання в вузькоспеціальному зрізі теж не може до кінця задовольнити обґрунтованості сутності та змісту даної проблеми.

Проведене дослідження дозволяє нам дати наступне визначення культурно-духовного виховання. Під культурно-духовним вихованням в освітніх установах в другій половині XIX - початку XX ст. розумівся цілеспрямований, комплексний процес формування в учнів основ християнсько-гуманістичного світогляду та християнської культурності, моральності, що визначають напрям думок, поведінку людини і його ставлення до інших людей, суспільству і державі.

У досліджуваній період культурно-духовне виховання в освітніх установах було одним з основних і невід'ємних компонентів. Ідеями духовності, культурності були пройняті всі сторони життєдіяльності не лише шкіл, але і всього суспільства в цілому.

Провідні педагоги і мислителі були єдині в тому, що духовність не знаходиться особистістю завдяки викладанню одного-двох спеціальних, «релігійних» навчальних предметів. Духовність тільки тоді стає іманентною стороною особистості, коли нею проникне весь навчально-виховний процес, коли кожен предмет з властивою йому специфікою реалізує завдання культурно-духовного виховання. Культурний підхід в процесі викладання означав, що на всіх ступенях освіти і при вивченні будь-якого предмета в самому мисленні, оцінках, переживаннях учня і вчителя повинен бути присутнім культурно-духовний елемент. Таким чином, отримала подальший розвиток традиція етико-релігійного наповнення всякого пропонованого людині освітнього досвіду. У зміст культурно-духовного виховання входили елементи релігійних, патріотичних, естетичних, правових, професійно-етичних та інших аспектів виховної діяльності, будучи його складовими частинами.

Підставою для побудови системи культурно-духовного виховання в освітніх установах служила загальна орієнтація на традиційний виховний

ідеал. Віра була поставлена як головна частина всієї виховної системи досліджуваних установ, що задавало конкретні характеристики виховного ідеалу, основні з яких - внутрішня релігійність, освіченість, дійсне бажання блага Вітчизни, милосердя, благодійність, чемність, стриманість, мужність і терпіння життєвих негараздів, вміння обходитися малим, чесність, пам'ять про померлих і ін.

Протягом століть православна релігія була чинником, інтегруючим духовне життя суспільства. Страхом, карою, відданістю Богу народ згуртовувався в єдине ціле [12, с. 19]. «Основне завдання віросповідання, - зазначав Андрій Полонський, - визначити напрямок життя людини, склад нації» [13, с. 28]. Своє головне призначення - служіння «порятунку душ людських» - Церква «виконувала в усі часи, при будь-яких державних формаціях», як зазначав Патріарх Московський Алексій II [14, с. 441]. Необхідно враховувати, що для державної влади релігійне виховання було важливим інструментом проведення в товаристві своєї політики. Не випадково було встановлено пріоритет культурно-духовних завдань в педагогіці.

Те, що духовне і патріотичне нерозривні, представляючи єдине духовно-патріотичне, було аксіомою для багатьох філософів і педагогів. Так, І. А. Ільїн ставив патріотизм в основу культурного і духовного виховання молоді: «Ідея батьківщини припускає живий початок духовності. Родина є щось від духу і для духу» [15, с. 196]. В сучасних умовах прояв патріотизму «стає культурним індикатором громадської зрілості» [16, с. 79].

«У духовному дозріванні величезна, а іноді і зовсім виняткове значення належить естетичній сфері в нас ... - писав В. В. Зінківський. - Естетичне виховання повинно мати на увазі дві мети: нижчу, що служить завданням «розваги» і «гри», і вищу, що служить харчуванню душі через прилучення до краси. Однак естетичне натхнення, це як і сила прекрасного образу повинні

бути закріплені «працею» душі, поза цим естетичне натхнення може служити розслабленню душі і зростання безвідповідальності ... »[17, с. 338].

І. Кант вважав, що культурне виховання - це «створення такого настрою, під впливом якого обиралися б лише добрі цілі» [18, с. 112]. У формуванні цього настрою в учнів велике значення надавалося вихованню мистецтвом, яке збагачує людину, відкриває йому нові грані спілкування з навколишнім світом, породжує в учня позитивні емоції, будують особистість.

Важливим структурним компонентом духовності виступає воля як здатність до довільного самоврядуванню. Воля становить динамічний аспект духовності, що забезпечує можливість духовного саморозвитку в зв'язку з реальними можливостями індивіда, потребами самореалізації, усвідомленням необхідності [19, с. 225]. У сучасній педагогічній літературі захопилися змістовної стороною духовності, не звертаючи такої пильної уваги на виховання волі, хоча в більшості дореволюційних видань воля розглядається як важливий компонент культурно-духовного виховання.

Духовний розвиток є розвиток відповідальності людини, яка розглядалася в зазначений період в тісному зв'язку з дисциплінованістю. Остання представляла собою свідоме і своєчасне виконання завдань і обов'язків. Вважалося, що рівень розвитку відповідальності людини є формою прояву його духовності, бо, коли немає відповідальності, руйнуються моральні заповіді.

Таким чином, культурно-духовне виховання в освітніх установах в другій половині XIX - початку XX ст. було підпорядковано ширшим цілям, ніж в попередні століття. Воно вимагало виховання не тільки культурно стійкої, а й активної, самостійної, соціально-корисної особистості. Зміст культурно-духовного виховання визначалося поставленими цілями і завданнями. Переважне зосередження зусиль було направлено на формування релігійно-морального компонента, патріотичної духовності, на розвиток естетичної сфери та вольових якостей особистості.

Вже згадана в рамках різних філософських, релігійних і психологічних течій проблема духовності залишається, однак, недостатньо розробленою. Цей дивовижний феномен найширшого діапазону потребує глибокого осмислення, вивчення його природи, уточнення характеру. Суть її є нам у багатьох іпостасях, що і робить проблему складною для розуміння і вивчення. Дослідження духовності виявляє вплив православ'я на розуміння її змісту. Зміст поняття «духовність» визначалося тим змістом, який філософсько-педагогічні мислителі вкладали в поняття «Бог». Духовність розглядалася в тісному зв'язку з внутрішнім світом людини і розвитком його здібностей, самовдосконаленням; вона вимагає від людини особливих зусиль, спрямованих на залучення до досвіду людства, гуманістичних цінностей.

Адекватне розуміння сутності духовності з метою її виховання та розвитку є актуальною в будь-яку історичну епоху.

1.2. Актуальні проблеми формування культурно-духовних основ виховання студентської молоді.

Сучасний соціально-економічний, науково-технічний і культурний розвиток суспільства поставив перед вищою школою завдання сформувати у справжнього професіонала не лише ґрунтовні фахові знання, а й високу духовність. На сьогодні внаслідок недостатньої розробленості аспектів змісту та ціннісних домінант професійної освіти ПТНЗ (професійно-технічних навчальних закладах) здебільшого діє як консервативний «розподільник» фахових знань, за якими губиться духовна складова особистості майбутнього дипломованого фахівця.

У Концепції духовного розвитку України наголошується на важливості й першорядності саме духовної основи суспільного життя, бо саме духовний вимір стане пріоритетним у виборі моделі розвитку українського суспільства: «У питаннях освіти і виховання, так само як і в царині політики та економіки, мають бути вироблені чіткі духовні принципи. Кожен має на своєму місці: на

архієрейській чи університетській кафедрі, у вузі чи школі, в храмі чи у парламенті – відповідно до наших переконань, згідно зі Словом Божим і настановами нашого сумління, діяти» [5].

На думку вчених М. Євтуха, В. Андрущенко, О. Бондаренко, М. Боришевського, І. Загарницької, В. Жуковського, В. Лугового, така ситуація дає змогу окреслити низку суперечностей:

– між об'єктивною потребою суспільства в активних творчих особистостях із розвинутою системою духовних орієнтирів, здатних до духовно-практичної діяльності та трансляції духовних цінностей та ідеалів, і не розробленістю конкретних шляхів формування духовності майбутнього фахівця в період професійної підготовки;

– між більш чи менш виразним аксіологічним потенціалом кожної з фахових дисциплін у формуванні духовності студентів і надмірним «переважанням» в освітньому процесі наукового компонента змісту професійно-технічної освіти;

– між загостренням потреби освітньої практики в науково-методичному забезпеченні формування духовної культури студента та відсутністю ґрунтовних розробок із цієї проблематики.

У такій ситуації вкрай гостро постає необхідність зосередження дослідників-практиків на осмисленні змісту та пошуках найефективніших шляхів духовного розвитку сьогоденного студентства в сучасних соціокультурних умовах.

Методологічною основою вивчення індивідуально-психологічних та вікових особливостей як чинника духовного розвитку особистості є насамперед екзистенційно-феноменологічний підхід, який базується на ідеї цілісного розуміння людини у всій системі її ставлень до світу та до самої себе, розуміння особистості як вищого інтегратора психічної реальності. Ці ідеї найбільш повно представлені в гуманістичній парадигмі, що вивчає

людину як унікальну істоту, цілісну духовну реальність і самоцінність, здатну до вільного розвитку, самовдосконалення.

Основоположники гуманістичного підходу зазначали, що криза сучасного суспільства пов'язана з кризою звичних культурних і духовних цінностей. Зокрема, К. Роджерс підкреслював, що навколишнє середовище може сприяти або перешкоджати рухові особистості в напрямі самоактуалізації. Він вважав, що необхідно створювати умови, які сприятимуть збереженню духовності, духовному зростанню людини та самоактуалізації особистості. А. Маслоу пропонував розглядати самоактуалізацію як нову універсальну життєву духовну цінність [9].

Ідеї класиків гуманістичного підходу були розвинуті українськими психологами І. Бехом, М. Боришевським, Г. Баллом, В. Кременем, Е. Помиткіним, М. Савчиним, Т. Титаренко, В. Сухомлинським, О. Сухомлинською, О. Савченко. Зокрема, психолого-педагогічним аспектам духовності присвячені дослідження М. Євтуха, В. Жуковського, О. Зеліченка, О. Колісника, В. Москальця, Ж. Юзвак та ін.

Духовність, за М. Боришевським, трактується як багатовимірна система, складовими якої є утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості, в яких відзеркалюються її найактуальніші культурно-релевантні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності, до інших людей, до самої себе, що стали суб'єктивно значущими регуляторами активності. На думку вченого, суттєвою ознакою духовності є її універсальний характер, який виявляється у будь-яких проявах активності: все, що робить людина, як поводить, якими цінностями, потребами мотивується її активність, що можна оцінити з позицій духовності [2].

Описуючи особистість із високим рівнем розвитку духовності, М. Боришевський виокремив поведінкові ознаки, що можуть розглядатися як певні індикатори духовного розвитку особистості. Серед них можна назвати переважання життєствердних настроїв завдяки багатогранності та

перспективності системи культурно-релевантних ціннісних орієнтацій, виражені почуття самоповаги та поваги до іншої людини, виражена тенденція до звільнення від егоцентризму на користь алоцентризму, толерантність та інші позитивні якості характеру [2].

На думку вчених В. Андрущенка, М. Боришевського, О. Бондаренко, В. Лугового, М. Левшина та інших, про особистість як носія духовності можна судити за такими ознаками поведінки та діяльності: віра у вищу ідею, у велич людської душі та всього, що створила людина упродовж життя; віра у Бога-творця, у безсмертя людської душі, що поєднується з моральністю людини та спонукає її до постійного самовдосконалення, звільнення від скверни, негідних учинків; яскраво виражена пристрасна потреба у справедливості; здатність щиро визнавати свої помилки, переживати почуття провини за скоєні негідні вчинки, що виявляється у готовності до покаяння; виражене почуття самоповаги та поваги до іншої людини, до її людської гідності; стійка потреба та здатність слухати й чути іншого, що виявляється у щирій зацікавленості питаннями, які хвилюють іншого; готовність безкорисливо допомагати іншим, схильність до милосердя та добродійності та їх реальні вияви; повага до суспільних норм, суворе їх дотримання, законослухняність, готовність до вияву вдячності, прощення та покаяння [7]. Зміст запропонованих ознак духовності відзначається складністю, тісною системною взаємопов'язаністю.

Молодь як суб'єкт історичного процесу відіграє роль прогресивного перетворювача суспільства. Тому проблема організації освітньо-виховного процесу у професійно-технічних закладах на засадах духовності є найактуальнішою в сучасних парадигмах освіти. З огляду на те, що студентський вік є періодом найбільш інтенсивного формування особистості, розвитку професійного мислення й самоствердження, надзвичайно актуальним є питання включення культурно-духовного виховання в систему навчально-виховної роботи професійно-технічного навчального закладу [3].

Акцент на необхідності впровадження духовної складової в навчальний процес вимагає спеціальної педагогічної діяльності, спрямованої на залучення студентів до скарбниці духовної культури, на розвиток духовності та на реалізацію творчого потенціалу особистості, на формування її гуманістичної світоглядної позиції. Слід усвідомити, що тільки заміна стихійної самоосвіти організованою та контрольованою системою навчальних занять здатна підвищити та зробити звичними культурно-духовні потреби. Навчити молоду людину співчувати, співпереживати, прагнути творити добро – основне завдання педагогічного колективу навчального закладу, який прагне сформувати інтелігентну та високодуховну особистість [4].

Отже, вкрай гострою є не лише необхідність переакцентування уваги завдань професійної освіти на формування духовності студентів та на реальне повернення категорії «духовність» у педагогічну науку, а й зосередження дослідників-практиків на осмисленні змісту та пошуку найефективніших шляхів духовного розвитку сьогоденного студентства в сучасних соціокультурних умовах [7].

Освітня система культурно-духовного виховання студентів професійно-технічного закладу є механізмом взаємодії компонентів цілісного педагогічного процесу, який передбачає реалізацію стратегій, тактики та методики формування культурно-духовних цінностей майбутніх спеціалістів. Кожен із компонентів цілісного процесу культурно-духовного виховання має певну мету та навантаження: цільове, змістовне, рефлексивно-управлінське, методичне [5].

Розуміючи духовність майбутнього фахівця як інтегративну професійно значущу якість особистості, що характеризується орієнтацією на духовні цінності культури в особистісному саморозвитку та міжособистісній взаємодії, до основних критеріїв сформованості цієї якості вважаємо за доцільне зарахувати: культурну компетентність, представленість культурно-

духовних цінностей в аксіологічному потенціалі особистості, емпатійність, цілепокладання у сфері духовного життя та включеність студента у духовно-практичну діяльність [7].

З огляду на це, організаційно-педагогічні особливості культурно-духовного виховання студентів професійно-технічного закладу передбачають: інтеграцію знань про цінності духовної культури, збагачення культурно-духовних потреб, розширення досвіду духовного пізнання на основі активізації духовно-практичної діяльності та прагнення до культурно-духовного самовдосконалення.

Зміст процесу культурно-духовного виховання студентів на сучасному етапі розвитку суспільства має включати освітньо-виховні ресурси культурно-духовних надбань та кращих досягнень духовної культури; соціокультурний потенціал навчального середовища закладу, духовний саморозвиток і самовдосконалення особистості студента [6].

Система культурно-духовного виховання студентів повинна бути відкритою. Вона тісно пов'язана не лише з діяльністю внутрішніх структурних підрозділів коледжу і напрямів навчально-виховного процесу, а й постійно взаємодіє з зовнішнім середовищем, що, своєю чергою, значно впливає на становлення та зміцнення наявної системи виховної роботи. Організація контактів із навколишнім середовищем – завдання важливе й водночас надзвичайно важке, яке можна вирішити шляхом налагодження співпраці з громадськими організаціями й установами духовної культури міста, країни, з різними навчальними закладами тощо [8].

Методика та технологія культурно-духовного виховання студентів – це спеціально організований, цілеспрямований, інноваційний процес організації і стимулювання духовно-пізнавальної діяльності студентів, спрямований на вироблення системних знань про культурно-духовні цінності, що формують діалектичне та гнучке світорозуміння ціннісних орієнтацій; емоційної культури, вольової саморегуляції поведінки, здатності до самопізнання та

самоосвіти; умінь та навичок високодуховної діяльності та духовно-моральної практики. Таким чином, орієнтуючись на вищі ідеали, студентам слід намагатися стати максимально корисними для суспільства, нації, а також працювати над збагаченням свого культурно-духовного світу [3].

Оскільки головною сферою соціальної активності студентської молоді є навчання, то саме у ставленні до нього, в оцінці значення набутих знань, культурі читання спеціальної літератури, прагненні професійного зростання найбільш виразно виявляється рівень розвитку духовності, якого досягнув конкретний студент. Допомогти йому у сходженні до вершин духовності педагог зможе, поклавши в основу викладання свого предмета сукупність принципів: аксіологічного (розуміння людини як найвищої цінності, орієнтація на духовність як одну з визначальних характеристик цінності вищої освіти); особистісно зорієнтованого (врахування закономірностей природного та соціокультурного розвитку особистості, організація навчального процесу в контексті християнської етики); діяльнісного (задоволення інтересів та потреб студента у різних видах духовно-практичної діяльності, стимулювання молоді людини до самостійного духовного пошуку) [7].

Отже, актуальні проблеми культурно-духовного виховання студентів полягають у наступних чинниках. Слід гармонійно збалансувати обсяги викладання гуманітарних, природознавчих і фахових дисциплін. Історичний досвід української освіти доводить, що гуманізм був основою навчання протягом багатьох століть і, відповідно, сучасна вузька фахова спеціалізація не сприяє підвищенню духовності особистості. Формування духовної компетенції майбутніх фахівців у інтелектуальній, емоційно-ціннісній, діяльній сферах особистісного розвитку та культурно-духовних ціннісних орієнтацій можливе за умов впровадження у навчально-виховний процес навчальних дисциплін культурно-духовного спрямування. Внесення необхідних змін на методологічному рівні дасть змогу подолати дещо

зневажливий погляд викладачів на сутність процесу формування духовності студентства, його місце у структурі професійної підготовки майбутнього фахівця. Удосконалення процесу цілеспрямованого духовного розвитку студентів, скерованого на успішне вирішення складного комплексу питань професійно-педагогічного змісту, який пов'язаний із діяльністю професорсько-викладацького складу професійно-технічного навчального закладу – освіченість викладачів, їх педагогічна майстерність та рівень володіння системою освітніх технологій є одним із головних чинників підвищення ефективності формування духовності студентів.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що надзвичайно складне суспільне завдання щодо формування не лише справжнього професіонала, а й високодуховної особистості вища школа здатна вирішити тільки за умови актуалізації ціннісних домінант професійно-технічної освіти, подолання штучної обмеженості фахової підготовки, розкриття аксіологічного потенціалу кожної з навчальних дисциплін та повноцінного використання виховних можливостей предметів культурологічного циклу.

Для досягнення мети культурно-духовного виховання студентської молоді кожен навчальний заклад нашої країни має стати навчально-науковим, культурно-освітнім і виховним центром роботи зі студентською молоддю. Досягнення духовного розвитку студентів ПТНЗ вимагає від професорсько-викладацького складу врахування впливу названих чинників у процесі пошуку найефективніших форм і методів роботи, спрямованих на духовне зростання особистості, органічне поєднання навчання, виховання, науково-дослідної та методичної роботи.

Належна увага до культурно-духовного виховання студентської молоді, створення у стінах навчального закладу відповідного культурного середовища, здатного забезпечити передбачуваний виховний вплив, інтеграція внутрішніх та зовнішніх умов розвитку духовності студентства та концентрація виховних зусиль усього педагогічного колективу цілком

спроможні суттєво підвищити ефективність формування цієї інтегративної професійно значущої якості майбутнього фахівця, стимулювати його до свідомої та стійкої орієнтації на духовні цінності в особистісному самовдосконаленні та міжособистісній взаємодії.

1.3. Педагогічні умови розвитку культурно-духовних основ виховання молоді у технічних коледжах.

Сьогодні наше суспільство переживає глибоку духовну кризу, яка охопила усі сфери життя. Найнегативнішим проявом бездуховності громадян є безвідповідальність за авторитет держави у світі, за втрату вікових історикокультурних національних традицій та духовних цінностей.

Невипадково проблеми виховання людини духовної привертають до себе все більшу увагу вчених не тільки гуманітарних, але й природничих наук, широкої педагогічної громадськості, творчої інтелігенції.

Формування духовної культури ґрунтується на певних закономірностях виховання.

Виховання органічно пов'язане із суспільними потребами й умовами виховання. Значні зміни в житті народу зумовлюють і зміни у виховній системі. Розбудова незалежної держави Україна потребує формування в підростаючого покоління національної свідомості, любові до своєї Вітчизни, до рідної мови, до свого народу, його традицій, історії та культури, високої духовності.

Людина виховується під впливом найрізноманітніших чинників. Недарма кажуть, що виховує все: і люди, і речі, і явища. Важлива роль у вихованні належить людям, насамперед батькам і педагогам. Це покладає на них особливу відповідальність.

Процес виховання відбувається успішніше в природному для студента національному середовищі з урахуванням менталітету вихованця. З огляду на

це, студента мають оточувати рідна мова, природа, національна культура, звичаї, традиції, тощо.

Результати виховання залежать від виховного впливу на внутрішній світ студента його духовності. Це, зокрема, стосується формування його думок, поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій, емоційної сфери. Виховний процес повинен постійно трансформувати зовнішні виховні впливи у внутрішні, духовні процеси особистості, (її мотиви, установки, орієнтації, ставлення).

Ефективність виховання залежить від ставлення особистості до навколишньої дійсності взагалі та до спрямованих на неї педагогічних впливів зокрема. Сформовані у процесі виховання погляди і переконання, мотиви поведінки визначають позицію вихованця щодо спрямованих на нього педагогічних впливів. У разі несприйняття цих впливів проводять спеціальну виховну роботу і лише згодом здійснюють позитивний виховний вплив. Поступово це і формує культурно-духовну поведінку.

Складність виховного процесу потребує, щоб його цілеспрямована організація здійснювалася на основі єдиних принципів, яких повинні дотримуватися кожний професійно-технічний заклад і кожен викладач.

Формування культурно-духовної поведінки базується на таких принципах.

Цілеспрямованість виховання. Передбачає спрямування виховної роботи на досягнення основної мети виховання — всебічно розвиненої особистості, підготовки її до свідомої та активної трудової діяльності., формування в неї високої духовності. Реалізується цей принцип за умови підпорядкованості виховної роботи загальній меті, знання цієї мети викладачами і студентами, недопущення стихійності у вихованні, наявності перспективи, проектування рівня вихованості особистості відповідно до запланованої мети.

Зв'язок виховання з життям. Його суть — виховна діяльність коледжу має орієнтувати студентів на те, що вони повинні жити життям суспільства, брати посильну участь у ньому вже за шкільною партою і готуватися до трудової діяльності. Реалізація цього принципу передбачає використання у виховній роботі краєзнавчого матеріалу, систематичне ознайомлення студентів із суспільно-політичними подіями в країні, залучення їх до посильної участі в громадській роботі.

Єдність свідомості та поведінки у вихованні. Поведінка людини — це її свідомість у дії. Виховання такої єдності свідомості — складний і суперечливий процес, оскільки формування навичок правильної поведінки набагато складніше, ніж виховання свідомості. Для подолання цієї суперечності необхідне правильне співвідношення методів формування свідомості та суспільної поведінки, запобігання відхиленням у них, вироблення в студентів несприйнятливості до будь-яких негативних впливів, готовності боротися з ними.

Комплексний підхід у вихованні. Ґрунтується на діалектичній взаємозалежності педагогічних явищ і процесів. Втілення його в життя передбачає: єдність мети, завдань і змісту виховання; єдність форм, методів і прийомів виховання; єдність виховних впливів коледжів, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації, вулиці; врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів; єдність виховання і самовиховання; постійне вивчення рівня вихованості студентів і коригування виховної роботи.

Наголошуючи на важливості та необхідності дотримання цього принципу, В. Сухомлинський писав, що не можна вилучати з системи виховання жоден аспект. Упустивши щось одне — виховання переконань, виховання людяності, виховання любові до праці — вже не вдасться вирішити інші завдання.

Виховання особистості в колективі. Індивід стає особистістю завдяки спілкуванню. Найкращі умови для спілкування створюються в колективі.

Отже, цей принцип виховання зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку студента і відповідає вимогам суспільства. Його реалізація передбачає усвідомлення студентами того, що колектив — могутній засіб виховання, що певні риси особистості формуються тільки в колективі, значення згуртованості колективу та його думки для виховання студентів, участь їх у самоврядуванні сприяють розвиткові самостійності, самодіяльності, ініціативи та ін. Найбільша виховна цінність колективу в тому, що між його членами виникають найрізноманітніші стосунки: взаємної відповідальності й залежності, ділові, організаторів і виконавців, між викладачами і студентами, між старшими й молодшими, міжособистісні стосунки (симпатії, товариськості, дружби, любові). Духовність теж формується через колектив.

Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю студентів. Педагогічне керівництво зумовлюється відсутністю в учнів життєвого досвіду; виховання творчої особистості можливе, якщо існують умови для вияву самостійності й творчості, схвалюються ініціатива та самодіяльність. Цей принцип передбачає безпосередню участь студентів у плануванні своїх громадських справ, усвідомлення їх необхідності й значення, контроль за їх виконанням, оцінювання досягнутих результатів. При цьому важливо запобігти жорсткому регламентуванню діяльності студентського самоврядування, адмініструванню, надмірній опіці. Висока моральність, духовність викладача породжує це і у студента. Поєднання поваги до особистості студента з розумною вимогливістю до нього. У цьому — головний сенс гуманістичної педагогіки щодо формування необхідних взаємин педагогів і студентів. Цей принцип передбачає: єдність вимог до студента з боку педагогів, контроль за їх поведінкою, гуманне ставлення до них поважання їхньої думки та ін. Його втілення в життя ускладнюється тим, що серед студентів нерідко є складні, озлоблені. Педагог повинен бути терплячим до всіх без винятку, поважати їх людську гідність.

А. Макаренко наголошував, що треба висувати якнайбільше вимог до людини, але водночас і виявляти якнайбільше поваги до неї. Розумна вимогливість є також свідченням поваги до особистості студента, його виховний потенціал зростає, якщо він доцільно, впливає з потреб виховного процесу, із завдань всебічного розвитку особистості. Культурно-духовна поведінка і формування через високу вимогливість до себе.

Індивідуальний підхід до студентів у вихованні. Такий підхід як індивідуальна корекція загальної системи виховання — важлива вимога до організації виховного процесу і одна з умов підвищення його ефективності. Виховні заходи, які не враховують цієї вимоги, не зачіпають внутрішніх сторін особистості вихованця й тому малоефективні. Результати виховного процесу значною мірою залежать від того, наскільки в ньому враховано вікові та індивідуальні особливості студентів. "Педагог повинен прагнути пізнати людину такою, — писав К.Ушинський, — якою вона є насправді, з усіма її слабостями і в усій її величі, з усіма її буденними дрібними потребами і з усіма її великими духовними вимогами... Тоді тільки буде він спроможний черпати в самій природі людини засоби виховного впливу, — а засоби ці величезні".

Принцип системності, послідовності й наступності у вихованні. Виходимо з того, що для формування духовності, вироблення навичок і звичок поведінки потрібна система певних послідовних виховних заходів. Якості людської особистості не можна сформувати, якщо виховний процес являтиме собою випадковий набір виховних заходів, що матимуть епізодичний, а не системний характер. Реалізація цього принципу передбачає передусім, що залежно від віку та рівня розвитку студентів педагог добирає зміст і методику виховної роботи з ними. З віком змінюється педагогічне керівництво студентським колективом, що виявляється у наданні йому більшої самостійності в усіх питаннях його життєдіяльності. Підвищується і вимогливість до нього педагогів. Важливо прогнозувати можливі наслідки

заходів впливу на студента. Індивідуальний підхід потрібен до кожного студента, а не лише до тих, хто вирізняється незвичною поведінкою. Досвідчені педагоги намагаються бачити кожного студента таким, яким він є, і відповідно до цього будувати виховну роботу з групою.

Єдність педагогічних вимог коледжу, сім'ї і громадськості. Повинна охоплювати всі сторони навчально-виховної роботи, всі форми діяльності студентського та педагогічного колективів, сім'ї, знаходити свій вияв у змісті, формах навчання та виховання, у правилах поведінки студента, у стилі життя навчального закладу, його традиціях. Така єдність є однією з умов формування культурно-духовної поведінки студента. Коледж як провідна ланка в системі виховання студентської молоді повинен не лише залучати до цієї справи сім'ю, громадські та інші організації, а й озброювати їх основами психолого-педагогічних знань, передовим досвідом виховання, дбати про підвищення педагогічної культури батьків.

Лише сукупність цих принципів забезпечує успішне визначення завдань, підбір змісту, методів, засобів і форм формування культурно-духовної поведінки студентів. Єдність принципів виховання потребує від педагога вміння використовувати їх у взаємозв'язку, з урахуванням конкретних можливостей і умов.

Виховання як цілеспрямований процес формування особистості здійснюється за допомогою методів виховання.

Методи формування культурно-духовної поведінки поділяємо на загальні (їх застосовують в усіх напрямках виховання) і часткові (використовуються переважно в одному з них — правовому, моральному, естетичному).

Методи, які формують культурно-духовну поведінку завжди діють у певній системі, кожен є структурним елементом цієї системи і у взаємозв'язку з іншими забезпечує ефективність виховного процесу, їх використовують у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. А. Макаренко зауважував, що

кожний виховний засіб слід розглядати як частину виховної системи. Методи виховання змінюються, вдосконалюються із зміною мети виховання, умов, у яких воно здійснюється, віку студента та ступеня його вихованості.

Вибір методу та ефективне його використання залежать від:

- вікових особливостей студентів та їх життєвого досвіду. Так, у виховній роботі з молодшими студентами віддають перевагу привчанням і вправам, перед переконаннями. Диспут і лекцію доцільно використовувати у виховній роботі зі старшими групами;

- рівня розвитку студентського колективу. У несформованому колективі педагог використовує метод вимог у категоричній безпосередній формі, у згуртованому — можна вдатися до таких методів, як громадська думка, прийом паралельної дії;

- індивідуальних особливостей студента. На ці особливості слід зважати не лише в індивідуальній виховній роботі, а й під час групових і фронтальних виховних заходів. Підібраний метод виховання повинен передбачати індивідуальні корективи;

- поєднання методів формування свідомості та поведінки. Підбираючи методи виховання, слід розумно поєднувати методи формування свідомості й методи формування суспільної поведінки з урахуванням принципу виховання єдності свідомості та поведінки;

- ефективності методів виховання, яке забезпечується за умови, що педагог спирається у їх використанні на психологію студента. Студент реагує на виховний вплив позитивно, негативно або нейтрально. Це потребує від педагога вміння "вловити" реакцію вихованця і відповідно скоригувати його сприймання.

Формування культурно-духовної поведінки - цілеспрямований, систематичний процес, який визначається єдністю мети, змісту і спрямований на підвищення моральнодуховного рівня підростаючого покоління,

формування культури поведінки та подолання наслідків негативних соціальних явищ, низької сформованості моральної вчинкової активності.

Формування культурно-духовної поведінки студентів передбачає використання комплексного і системного підходів у виховному процесі, що включає:

- систему цілей, завдань і напрямків виховання;
- систему принципів виховання;
- систему ефективних форм виховної роботи;
- системи оцінки і контролю результатів виховання.

На якості духовності позначаються також суспільні, культурні та педагогічні умови, де до суспільних умов відносять вплив державної політики, Конституції і основних законів, суспільних пріоритетів, соціального та інформативного оточення.

Культурні умови включають: врахування особливостей національного менталітету, ставлення до мистецтва, релігії, різноманітної творчої і добродійної діяльності.

Педагогічні умови повинні враховувати особливості впливу закладу освіти і сім'ї. Створення необхідних умов на рівні коледжу передбачає визначення мети виховання, створення навчальних і виховних програм, спеціальну підготовку викладачів, організацію педагогічної і психологічної допомоги студентам і сім'ї.

Формування культурно-духовної поведінки можна характеризувати як динамічне багатофакторне явище. Все більшої актуальності у сучасній педагогіці набуває застосування в ньому особистісно зорієнтованого підходу, як такого, що відповідає основним соціогенним потребам і втілює найважливіші гуманістичні та демократичні положення щодо формування духовності і розвитку підростаючого покоління.

У контексті нашого дослідження культурно-духовна поведінка розглядається як специфічно людський спосіб буття, котрий визначає весь

спектр практичної і духовної активності студента, його можливої взаємодії з навколишнім світом та собою і включає систему знать, умінь, навичок, а також моральних, етичних, духовних норм та цінностей.

При формування культурно-духовної поведінки треба передбачати, перш за все, високий рівень розвитку культури особистості та суспільства в усіх її аспектах, виховання культури міжособистісних взаємин, толерантності, плюралізму, оволодіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною, що дозволяє особистості: аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової науки й культури; орієнтується в культурному та духовному аспектах сучасного українського суспільства; застосовувати засоби та технології інтеркультурної взаємодії; знати рідну й іноземну мови; застосовувати навички мовлення та норми відповідної мовної культури; інтерактивно використовувати рідну і іноземну мови, символіку та тексти [2,с. 86].

Висновки до першого розділу

Розглядаючи, теоретичні аспекти культурно-духовного виховання студентів технічного коледжу, ми прийшли до висновку, що проблема залишається актуальною.

При правильній побудові педагогічного процесу, педагог формуватиме культурно-духовні якості особистості студента, організовуючи його активне самовиховання шляхом вдосконалення самостійних і відповідальних вчинків.

Систематична робота по культурно-духовному вихованню сприяє формуванню у студентів інтеграційних якостей - емоційно чуйний, товариський, хто оволодів засобами спілкування і способами взаємодії з дорослими і однолітками, здатний керувати своєю поведінкою і планувати

свої дії на основі первинних ціннісних уявлень, що дотримує елементарні загальноприйняті норми і правила поведінки.

Сенс роботи педагога по культурно-духовному вихованню, полягає в тому, щоб студенту допомогти перейти від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, де можна самостійно приймати рішення і моральний вибір.

Виробляючи у студента найбільш прості звички за допомогою культурно-духовного виховання в професійно-технічному закладі освіти, педагог домагається усвідомленого і мисливського виконання ними соціальних норм і правил поведінки в суспільстві. У підсумку, прищеплюючи найбільш прості позитивні звички у студентів, формується здатність до співпереживання і вміння, завдяки якому він може знаходити відгук у своєму внутрішньому світі на печалі й радості інших людей.

РОЗДІЛ 2. Організаційно-педагогічна система розвитку культурно-духовних основ у студентів технічних коледжів.

2.1. Стан сформованості рівня розвитку культурно-духовних основ виховання у студентів.

Практична частина дослідження була проведена на базі Северодонецького хіміко-механічного технікуму.

У дослідженні взяли участь 12 студентів 1 курсу (5 дівчат, 7 хлопців).

Були поставлені наступні завдання дослідження:

1. Підібрати діагностичний інструментарій для визначення рівня культурно-духовної вихованості у студентів.

2. Уточнити показники, критерії оцінки рівня культурно-духовної вихованості.

3. Визначити наявний рівень.

Експериментально відбувалося вивчення проблеми дослідження, особливостей процесу виховання культурно-духовних основ особистості студента, постановка і обґрунтування проблеми, на вирішення якої була спрямована робота, розробка методики формування культурно-духовних основ особистості студента, визначення вихідного рівня розвитку культурно-духовної сфери студента за всіма виділеними критеріями, прогнозування результатів.

На початковому етапі було проведено анкетування педагогів та батьків знань про актуальність культурно-духовного виховання в сучасний період часу.

Педагогам СХМТ було запропоновано відповісти на питання анкети «Актуальність культурно-духовного виховання» (Додаток А), складеної спільно з педагогом-психологом.

Опитування педагогів показало - всі 100% впевнені, що культурно-духовне виховання дітей повинно починатися ще з дошкільного віку, але більше часу потрібно приділяти його розвитку підлітковому віці.

Для виявлення інтересів і знань батьків студентів з питань культурно-духовного виховання студентів була розроблена анкета «Культурно-духовне виховання в СХМТ» (Додаток Б), яка дозволила зробити наступні висновки:

- більшість батьків має поверхневе уявлення про культурно-духовну вихованні і не можуть оцінити рівень розвитку своєї дитини.

Оцінка вихідного рівня розвитку культурно-духовної сфери особистості студента здійснювалася за допомогою діагностичних методик. В роботі використовувалися такі методики як:

- «Незавершена розповідь» (Урунтаєва Г.А., Афонькіна Ю.А.)

- «Методика вивчення моральної вихованості» (М.І. Шилова)

Розглянемо дані методики з діагностуючим інструментарієм докладніше, з описом.

«Незавершена розповідь» (Г.А.Урунтаєва, Ю. А.Афонькіна).

Вивчення прагнення студентів до прояву гуманних відносин. Студенти повинні придумати свій кінець кожного з оповідань.

Приклади розповідей:

1. Марина та Світлана були черговими у групі, куратор розподілив між дівчатами їх обов'язки. Марина дуже швидко виконала частину своєї роботи. Куратор їй сказав: «Марина, ти зробила свою частину роботи. Якщо хочеш, можеш йти додому, або допоможи Світлані закінчити прибирання». Марина відповіла ... Що відповіла Марина? Чому?

2. Володя прийшов до групи з новим, дуже модним мобільним телефоном. Всі хотіли подивитися на телефон, потримати його у руках, та переглянути характеристики. Раптом до Володі підійшов Сергій, вихопив телефон і став ним грати. Тоді Володя ... Що зробив Володя? Чому?

3. На заняттях з фізичного виховання Катя та Віра виконували в парі вправи. Коли почався час для пробіжки Катя побігла дуже швидко, а Віра відстала. Раптом Катя впала. Тоді Віра ... Що зробила Віра? Чому?

4. Таня та Оля поверталися з пар додому як раптово біля корпусу побачили як маленьких хлопчик пише погані слова на стінах корпусу. Оля одразу зробила зауваження хлопчику. А Таня сказала ... Що сказала Таня? Чому?

5. Поки викладач з літератури затримувався Коля вирішив розважитись. Він бігав і кричав по аудиторії намагаючись розсмішити свою групу. В іншій аудиторії Клавдія Семенівна вела заняття з фізики, її група ніяк не могла зосередитися через галас який лунав із сусідньої аудиторії. Тоді Клавдія Семенівна підійшла до Колі і сказала: «Не шуми, будь ласка. Ти заважаєш мені вести заняття». Коля їй відповів ... Що відповів Коля? Чому?

6. Саша гуляв біля будинку. Раптом він побачив маленького кошеняти, який тремтів від холоду і жалібно нявчав. Тоді Саша ... Що зробив Саша? Чому?

Оцінка вихованості студентів проводиться за наступними критеріями: ситуативність поведінки, його мотивація, коло поширення.

Критерії оцінювання:

1. Високий. Допомогу надають у всіх випадках за власним бажанням. Мотивують свою поведінку добрим ставленням до своїх однолітків, почуттям товариства. Доброзичливе ставлення до однолітків. Намагаються пояснити, в чому має рацію або не має рації товариш. Чемно звертаються один до одного; завжди готові поступитися товаришеві. Мотивують свою поведінку. Піклуються і чуйність у всіх випадках за власним бажанням. Визнають удачу інших, радіють за товаришів. Вміють визначати емоційний стан своїх однолітків, знайомих, родичів, співпереживають або радіють.

2. Вище середнього. Допомогу надають у всіх випадках за власним бажанням, але не мотивують свою поведінку. Доброзичливе ставлення до однолітків. Намагаються пояснити, в чому має рацію або не має рації товариш. Чемно звертаються один до одного. Піклуються і чуйність, але не завжди мотивують свою поведінку. Визнають удачу інших, радіють за товаришів, в разі невдачі підтримують один одного, виявляють співчуття, але не мотивують свою поведінку. Вміють визначати емоційний стан своїх однолітків, знайомих, родичів, співпереживають або радіють в залежності від ситуації, але не мотивують свою поведінку.

3. Середній. Допомогу надають у всіх випадках, іноді вдаються до допомоги дорослих. До однолітків ставляться неоднозначно, залежно від ситуації. Виявляють почуття жадібності. Піклуються про тварин у всіх випадках, але іноді намагаються покласти відповідальність за тварин на інших (батьків, друзів, ветеринарів). Піклуються без особливої радості, тому,

що «так треба». Розрізняють емоційний стан інших людей в залежності від ситуації, якщо це вигідно для суб'єкта. Іноді переживають за товаришів.

4. Низький. Чи не усвідомлює необхідність надання допомоги, все робить заради себе. Недоброзичливе, зле ставлення до однолітків. Відсутня прояв турботи. Виявляють почуття жадібності. Не можуть змиритися з тим, що хтось краще за них; ставлять себе на перше місце. Не зважають на емоційний стан оточуючих. Чи не здатні радити і переживати за інших.

«Методика вивчення моральної вихованості» (М.І. Шилова).

Методи - спостереження, бесіда.

З метою вивчення рівня вихованості студентів ми використовували критерій оцінювання «Повага старших» з методики М.І. Шилової та адаптували її до теми нашого дослідження. Для цього студентам була прочитана розповідь Л. М. Толстого «Старий дід і внучок», задані і обговорені питання.

У діагностуванні вихованості основу складають спостереження за вчинками і діями, відносинами і уподобаннями студентів, виявлення і аналіз мотивації.

а) читання оповідання Л. М. Толстой «Старий дід і внучок»;

Став дід дуже старий. Ноги у нього не ходили, очі не бачили, вуха не чули, зубів не було. І коли він їв, у нього текло з рота. Син і невістка перестали його за стіл садити, а давали йому обідати за грубкою. Знесли раз йому обідати в чашці. Він хотів її посунути, та впустив і розбив. Невістка стала ляяти старого за те, що він їм всі будинки псує і чашки б'є, і сказала, що тепер вона йому буде давати в балії. Старий тільки зітхнув і нічого не сказав. Сидять раз син з дружиною вдома і дивляться - синочок їх на підлозі дощечками грає - щось складає. Батько і запитав. «Я, батюшка, коритце роблю. Коли ви з матінкою старі будете, щоб вас з цього коритця годувати».

Чоловік з дружиною подивилися один на одного і заплакали. Їм стало соромно за те, що вони так кривдили старого; і стали з тих пір садити його за стіл і доглядати за ним.

б) бесіда;

Після читання оповідання, студентам було запропоновано відповісти на наступні питання:

- Про що змушує задуматися ця розповідь? Чому вона вчить?
 - Назвіть і охарактеризуйте головних героїв
 - Чи згодні ви з вчинком хлопчика?
 - Як би ви вчинили на його місці?
- в) Спостереження за поведінкою студентів.

Під час читання і після розбору твору ми спостерігали за реакцією і відповідями студентів.

Критерії оцінювання:

- Чи поважає старших, не терпить зневажливого ставлення до них з боку однолітків - 3 бали;
- Чи поважає старших - 2 бали;
- До одноліткам не завжди шанобливий, потребує керівництва – 1 бал;
- Чи не поважає старших, допускає грубість - 0 балів.

Проведемо аналіз вивчення стану рівня культурно-духовних якостей особистості студентів.

За методикою «Незавершена розповідь» Г.А. Урунтаева, Ю. А.Афонькіна були отримані наступні результати, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Результати методики «Незавершена розповідь»				
№	Рівень прояву соціальних емоцій студентів	Високий	Середній	Низький
2.	Ставлення до однолітків	28%	57%	15%
3.	Турбота про тварин	75%	25%	-

4.	Реакція на невдачу інших	42%	33%	25%
5.	Реакція на емоційний стан інших	43%	44%	13%

Були отримані такі результати: в ситуації надання допомоги одноліткам у 52% студентів високий рівень прояву соціальних емоцій. Це означає, що вони надають допомогу за власним бажанням у всіх випадках. Мотивують свою поведінку добрим ставленням до своїх однолітків, почуттям товариства. У 13% студентів низький рівень прояву соціальних емоцій. Вони не усвідомлюють необхідність надання допомоги.

У ситуації ставлення до однолітків 28% студенти мають високий рівень прояву соціальних емоцій. Це означає, що у них доброзичливе ставлення до однолітків. Вони намагаються пояснити, в чому має рацію або не має рації товариш. Чемно звертаються один до одного; завжди готові поступитися товаришеві. Також у 57% студентів середній рівень прояву соціальних емоцій. Вони до однолітків ставляться неоднозначно, залежно від ситуації. А у 15% студентів низький рівень прояву соціальних емоцій. Це означає, що у них недоброзичливе ставлення до одноліткам.

У ситуації турботи про тварин у більшості студентів 75% високий рівень прояву соціальних емоцій. Це означає, що вони піклуються і чуйність у всіх випадках за власним бажанням. У 25% студентів середній рівень прояву соціальних емоцій. Вони піклуються і чуйність, але не завжди мотивують свою поведінку. Іноді намагаються покласти відповідальність за тварин на дорослих.

У ситуації реакції на невдачу інших у більшості студентів 42% високий рівень прояву соціальних емоцій. Це означає, що вони в разі невдачі намагаються підтримувати один одного, виявляють співчуття. У 33% середній рівень прояву соціальних емоцій. Вони не мотивують свою поведінку. Піклуються без особливих радощів, тому, що «так треба» або з вказівки дорослого. Також у 25% студентів низький рівень прояву соціальних

емоцій. Вони не можуть змиритися з тим, що хтось краще за них, ображаються.

У ситуації реакції на емоційний стан інших у 43% студентів високий рівень прояву соціальних емоцій. Це означає, що вони вміють визначати емоційний стан своїх однолітків, знайомих, родичів, співпереживають або радіють. Також у 44% середній рівень прояву соціальних емоцій. Вони розрізняють емоційний стан інших людей в залежності від ситуації, якщо це вигідно для суб'єкта. Іноді переживають за товаришів. Також у 13% низький рівень прояву соціальних емоцій. Вони не звертають уваги на емоційний стан оточуючих.

Таким чином, можна зробити висновок, що в більшості випадків, а саме, в ситуації надання допомоги, в ситуації турботи про тварин і в ситуації реакції на невдачу інших у студентів переважає високий рівень прояву соціальних емоцій. А в ситуації ставлення до однолітків і в ситуації реакції на емоційний стан інших переважають середній і низький рівні прояву соціальних емоцій у студентів.

«Методика вивчення моральної вихованості» (М.І. Шилова).

У процесі вивчення рівня моральної вихованості були отримані наступні результати в таблиці 2.

Таблиця 2

№	Високий рівень	Середній рівень	Вище середнього рівня	Низький рівень
1	35 %	30 %	25 %	10 %

Студенти з цікавістю прослухали запропонований ним розповідь. При проведенні обговорення твору активно відповідали на поставлені запитання, при спостереженні і бесіді було виявлено, що більшість студентів поважають старших і не терплять неповаги у ставленні до них з боку однолітків (високий рівень).

Таким чином, проблема культурно-духовного виховання все-таки залишається актуальною, тому виникає необхідність продовжувати роботу із аналізу системи культурно-духовного виховання у Сєвєродонецькому хіміко-механічному технікумі.

2.2. Аналіз системи культурно-духовного виховання на прикладі Сєвєродонецького хіміко-механічного технікуму.

Увага соціологів, психологів, педагогів завжди була звернена до вивчення тих зв'язків і інтегруючих взаємодій, які лежать в основі підтримки структури суспільства, забезпечують його порядок і продуктивне функціонування. Даною скріплює силою, що підтримує впорядкованість системи, є закони, система санкцій, загальноприйняті правила поведінки, і, що є не менш важливим - моральні орієнтири, характерні для суспільства в той чи інший часовий період. На сьогоднішній день, для вітчизняної педагогіки все більшої актуальності набуває вивчення трансформації моральних цінностей в сучасному українському суспільстві, а також вплив даного процесу на формування структури потреб, спосіб життя і поведінкові установки різних категорій населення, в тому числі і студентства.

Під культурно-духовними основами особистості розуміється складне утворення, якісні характеристики свідомості та самосвідомості особистості, що відображають цілісність і гармонію її внутрішнього світу, здатність виходити за межі себе і гармонізувати свої відносини з навколишнім світом [2, с.261].

У прямих залежності від виділених умов знаходиться проблема формування культурно-духовної особистості майбутнього фахівця в умовах професійно-технічного закладу освіти. Це пояснюється тим, що сучасне покоління студентів живе в умовах швидкої зміни подій суспільного життя,

динамічних змін і суперечливих тенденцій у розвитку суспільства, наростаючого потоку інформації [2, с.260].

У зв'язку з цим виховання, яке орієнтоване на формування культурно-духовних основ у студентів, є однією з пріоритетних цілей сучасної системи виховання у навчальному закладі.

Культурно-духовне виховання - це комплекс форм, засобів, методів і принципів, що стимулюють розвиток культурної, духовної, моральної сторони студента, процес підвищення ступеня освоєння особистістю соціального досвіду, цінностей культурно-регіонального співтовариства, культури, прилучення студентів до моральних цінностей, розвиток моральних почуттів; становлення моральної волі; спонукання до морального поведінки. На практиці це означає виховувати у молоді спрямованість до творчого початку в будь-якій справі і будь-якої професії, акцентуючи увагу не тільки на матеріальній зацікавленості, але і на духовному втіленні своїх інтересів і потреб [3].

Сьогоднішня система освіти не задовольняє повною мірою вимогам збереження і розвитку інтелектуального і морального потенціалу. Вона все ще слабо орієнтована на самореалізацію і саморозвиток особистості. Ринкова ж економіка в цивілізованому суспільстві вимагає, щоб кожна людина виступав як суб'єкт з широкими можливостями вибору. Звідси випливає, що система освіти, з одного боку, повинна задовольняти вимогам, що змінюються суспільства, а з іншого, забезпечувати розвиток особистості з урахуванням її запитів, здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій. В умовах професійно-технічного навчального закладу, варто враховувати, що студентський вік є періодом активного розвитку культурно-духовних структур особистості [3].

Виховна система професійно-технічного навчального закладу - це комплекс форм, засобів, методів і принципів, що стимулюють культурно-духовний розвиток студента-майбутнього спеціаліста. У зв'язку з цим,

головною метою виховання є формування загальної та професійної культури студентів, розуміння ними історії цивілізації, піднесення духовних потреб, прилучення до етичних нормам спілкування, а також усвідомлення свого місця в системі культури, саморозвитку і моральної свідомості [1, с. 131]. В процесі навчання професійно-технічний навчальний заклад повинен активно сприяти саморозвитку та самоосвіти особистості, її здатності і готовності до освоєння системи соціальних ролей. Освітній процес у навчальному закладі повинен бути націлений на створення умов для формування культурно-моральних, духовних цінностей особистості.

Всі ці обставини роблять необхідним розробку програм формування системи культурно-духовних цінностей у студентів. Культурно-духовне виховання студентів виступає однією з головних цілей виховної програми навчального закладу.

Розглянемо докладніше, як здійснюється програма культурно-духовного виховання на прикладі Северодонецького хіміко-механічного технікуму.

Северодонецький хіміко-механічний технікум створює власну систему культурно-духовного виховання студентів. Дана програма спрямована на виховання моральних якостей, духовності; на збереження і примноження історико-культурних традицій технікуму; прилучення до студентського духу, формування почуття студентської солідарності і корпоративності; створення оптимальної соціально-педагогічної виховує середовища, спрямованої на творчий саморозвиток і самореалізацію особистості; розвиток умінь і навичок управління колективом з використанням різних форм студентського самоврядування; сприяння роботі громадських організацій, клубів, об'єднань і колективів студентів, організація культурно-масових заходів.

Всі ці напрямки технікум реалізує, проводячи такі заходи: традиційні всеукраїнські свята, тематичні відкриті уроки, колективні ігри «Країна гідності», у технікумі діє Музей бойової слави, Музейна кімната українського

побуту та культури, організована робота різноманітних гуртків. Команда КВН технікуму традиційно займає призові місця на фестивалях міста та регіону та багато іншого.

Таким чином, Сєверодонецький хіміко-механічний технікум реалізує одну з головних завдань навчальних закладів - формування системи культурно-духовних цінностей у студентів.

Процес формування культурно-духовних цінностей є важливим і складним напрямком в процесі підготовки фахівців. Чим вищі культурно-духовні цінності майбутнього фахівця, тим вище його соціальна затребуваність, соціальна значущість для суспільства.

У зв'язку з цим необхідно використовувати традиції, як засобу морального виховання, здійснювати виховання студентів в науково-обґрунтованій логічній послідовності, підвищувати ефективність морального виховання студентської молоді. На шляху здійснення цих цілей існує безліч протиріч. По-перше, відсутня система знання про сутність морального виховання студентів. По-друге, недостатньо обґрунтовані процеси морального виховання студентів. По-третє, не до кінця розроблена логіка програми соціально-педагогічної діяльності у формуванні культурно-духовного виховання.

Все це свідчить про проблему, яка полягає у відсутності цілісного уявлення про моральні пріоритети студентської молоді, і як наслідок недостатня ефективність програм культурно - духовного виховання.

Для оцінки системи культурно-духовного виховання у 2018 р нами було проведено емпіричне дослідження. Як об'єкт дослідження виступали студенти СХМТ, реалізована вибірка склала 62 чоловіка.

Завдання дослідження полягало у наступному:

1) Уточнити місце і роль культурно-духовних аспектів виховання студентів у СХМТ.

2) Виявити організацію культурно-духовного виховання в СХМТ очима студентів.

У процесі розробки програми дослідження були висунуті кілька гіпотез:

1) Більшість студентів вважають не потрібним культурно-духовне виховання в системі освіти.

2) Студенти СХМТ оцінюють заходи, що проводяться у технікумі в рамках програми культурно-духовного виховання, за середній.

3) Динаміка студентського участі в системі культурно-духовного виховання є позитивною.

Отримані в ході дослідження дані дозволяють говорити про те, що на думку студентів СХМТ, культурна людина перш за все вихований і тактовний, порядна і добра, широко ерудований, начитаний, високоморальний, совісний. Можна відзначити, що студенти СХМТ вважають культурним людину, яка володіє не тільки культурою, а й духовними, моральними якостями.

Визначаючи образ студента СХМТ, найчастіше були відзначені такі якості: в першу чергу - гумор і життєрадісність, потім, енергійність, підприємливість, ділові здібності, терпіння, витривалість, вміння переносити труднощі, чуйність і бажання допомогти. Отриманий збірний образ студента СХМТ вийшов в цілому позитивним. Лише деякі приписали йому грубість, хамство, байдужість, заздрість. При аналізі відповідей на це питання, була відзначена наступна залежність: позитивні якості відзначали в основному особи чоловічої статі, а та невелика частка, яка підмітила негативні якості - дівчата.

За моральне виховання людини, на думку більшості, несе відповідальність сім'я. Навчальний заклад відзначили найменша частка студентів.

Таблиця 3 - Відповідальність за моральне виховання

Таблиця 3

Варіанти відповідей	Кількість відповідаючих (чол.)	Кількість відповідаючих (%)
Сама людина	14	22,5
Сім'я	36	58
Країна	9	14,5
Навчальний заклад	3	5
Усього	62	100 %

Однак на питання про те, чи існує в СХМТ система культурно-духовного виховання практично половина опитаних відповіли, що так. Варто відзначити, що варіант «важко відповісти» обрали 40% студентів. Це пов'язано з тим, що студенти мало обізнані про те, що входить в систему культурно-духовного виховання, які заходи, події проводяться і відбуваються для того, що б підвищити рівень духовно-моральної культури.

Що цікаво, найбільш важливими напрямками виховання студенти СХМТ вважають саме культурно-духовне виховання - 24,8%, на другому місці правове виховання - 14,8, на третьому - професійно-трудове виховання 14,6%.

Найчастіше з них відзначалися наступні реалізуються в технікумі системи виховання:

- 1) Професійно-трудове (22,5%)
- 2) Культурно-духовне (16,5%)
- 3) Фізичне (16,3%).

Питання «Чи хотіли б Ви займатися будь-яким напрямком громадської діяльності у СХМТ»:

Таблиця 4 - Бажання займатися громадською діяльністю у СХМТ

Таблиця 4

	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	Усього
Так і вже займаюсь	6	3	1	1	11 чол. 17,7 %
Так, хотів би	7	11	5	3	26 чол. 41,3 %

Ні	3	2	6	4	15 чол. 24 %
Важко ВІДПОВІСТИ	4	1	3	2	10 чол. 17 %
Усього	20	17	15	10	62 чол. 100 %

Більшість відповіли «так, хотів би». 17,7% - вже займаються в вузі громадською діяльністю. Тут простежується взаємозв'язок з курсом, на якому навчається студент. На таблиці видно, що після 2го курсу у студентів бажання займатися громадською діяльністю скорочується.

Студенти, які відповіли, що хотіли б займатися громадською діяльністю найчастіше вибирали творчі колективи СХМТ (театри, вокал, КВК). На другому місці студентське самоврядування.

З тих, хто вже перебуває в даних організаціях, більшість є членами студентського активу технікуму та студентського активу гуртожитку.

Отримані на подібні питання відповіді в 2017 р. дозволили простежити, що частка осіб, що займаються спортом, впала з 46% до 12%. З тих, хто ще нічим не займається, але хотів би, спортивні секції не були зазначені ні разу. Це говорить про те, що популярність спортивної діяльності серед студентів скоротилася.

На питання «Які з перерахованих заходів проводяться в СХМТ» було отримано такі процентне співвідношення:

- 1) організація та проведення творчих конкурсів , тематичних ігор «містер і місіс СХМТ». - 14,1%
- 2) організація фестивалів КВН - 12,5 %
- 3) організація традиційних святкових вечорів «посвячення в студенти» та ін. - 11,8 %

У 2018 р 19% студентів відповіли фестивалі КВН; далі 16,6% - організацію і проведення творчих конкурсів, 11% - святкові концерти.

У цій сфері зміни не значні, популярними і мабуть найбільш відвідуваними є саме мистецькі заходи, що мають безпосереднє відношення до студентства і студентського життя.

На сьогоднішній день студентство бере участь в даних заходах в основному в якості глядача - 48%. У 2017 р таких людей було 35%. Можна говорити про те, що кількість людей, які відвідують такі заходи, збільшується.

Оцінюючи рівень проведення даних заходів за 10ти бальною шкалою, студенти в середньому дали оцінку 8. У порівнянні з 2017 роком оцінка студентами даних заходів збільшилася. Тоді середній бал склав 6. Це пояснюється підвищенням якості даних заходів, більш високою підготовкою, хорошою апаратурою і т.д.

На питання про важливість і потрібність даних заходів 89% опитаних відповіли, що такі заходи потрібні. І лише 2,6% заявили про непотрібність даних заходів.

Що стосується того, що студенти хотіли б змінити в організації заходів, то часто відзначалися одноманітність учасників, складність проникнення в студентське самоврядування і те, що СХМТ мало зацікавлений в залученні до системи культурно-духовного виховання нових осіб.

Таким чином, наша перша гіпотеза про «непотрібність системи культурно-духовного виховання на думку студентів спростовували. Студенти свідомо виділяють систему культурно-духовного виховання на перше місце серед інших видів виховної діяльності.

Друга і третя гіпотеза підтвердилися. Студенти дійсно високо оцінюють заходи, які проводяться в рамках програми культурно-духовного виховання. Щорічно кількість студентів, які беруть в них участь, збільшується, в основному зростає глядацький інтерес.

Однак існує проблема, яка полягає в тому, що система культурно-духовного виховання в нашому СХМТ орієнтована в основному на

підвищення рівня культури студентів СХМТ, духовні аспекти часто не беруться. Звідси, і серед студентів мало хто розмежовує поняття «культура» і «духовність».

2.3. Структура та зміст роботи з розвитку культурно-духовних якостей особистості студента.

Проведене вище дослідження показало необхідність розробки і проведення комплексу заходів щодо розвитку культурно-духовних якостей особистості студента.

Структура та зміст роботи з розробки заходів розвитку культурно-духовних якостей особистості студента полягала у наступному:

1. Визначення основних завдань та педагогічних засобів щодо подальшого розвитку культурно-духовних якостей особистості студентів технікуму.

2. Проведення педагогічних заходів щодо розвитку культурно-духовних основ виховання студентів СХМТ.

У ході дослідження нами було виявлено що розвиток культурно-духовних якостей особистості студента найбільш ефективно при використанні таких засобів:

- активного включення студентів в діяльність (гру, пізнання, спілкування), що сприяє прийняттю студентом культурно-духовних цінностей;

- формування уявлень про доброту, любов, милосердя та ін. Засобами художньої літератури, народної творчості, що впливають на розвиток культурно-духовної сфери особистості студента;

- використання методики формування культурно-духовних основ особистості студента, спрямованої на розвиток наступних компонентів духовно-моральної сфери: когнітивного, спрямованого на формування

уявлень про душу, моральних якостях, усвідомленні моральних нормах поведінки; емоційно-ціннісного, спрямованого на розвиток емоційного ставлення до моральних норм і прийняття їх; поведінкового, що передбачає формування моральної поведінки в ситуації морального вибору, моральної спрямованості особистості у взаємодії з однолітками.

Основні завдання по формуванню культурно-духовних якостей особистості студента:

- долучити їх до культурно-духовних традицій українського народу;
- сприяти загальному розвитку студента, прищеплюючи йому любов до Батьківщини (сім'ї, близьким людям, української культури, рідної мови, природі).
- формувати моральну свідомість і моральні оцінки;
- допомагати студентам в освоєнні соціальних навичок і норм поведінки на основі спільної діяльності і взаємну допомогу.

Ефективно вирішувати поставлені завдання дозволяють такі педагогічні засоби:

- різноманітні види студентської діяльності (заняття, бесіди, свята, екскурсії, самоуправління тощо);
- спеціально організована розвиваюче середовище;
- різноманітні форми роботи з колегами та батьками.

При плануванні будь-якої форми роботи з студентами передбачаються **КОМПОНЕНТИ:**

- змістовний компонент - оволодіння об'ємом уявлень і понять про навколишній світ (соціальному устрої суспільства, життя народу, історії країни, культурі, традиціях народу, природи рідного краю), доступних віку;
- емоційно-спонукальний-переживання особистістю позитивного емоційного ставлення до засвоєваних знань, навколишнього світу, прояв інтересу до цих відомостей, потреби розширити свій кругозір, прагненні брати участь в суспільно корисній праці;

- діяльний компонент - реалізація емоційно відчутих і усвідомлених знань в діяльності, наявність комплексу морально-вольових якостей, розвиток яких забезпечує дієве ставлення до навколишнього.

У ході формуючого етапу були проведені наступні заходи:

1. Ігрові ситуації, художні засоби - казки, перегляд мотиваційних фільмів, ознайомлення з художніми засобами України.

Ігрові ситуації в більшій своїй частині носили творчий характер і передбачали активізації вже набутих знань студентів на практиці.

У процесі ігрових ситуацій студенти проявляли доброту по відношенню один до одного за допомогою здійснення добрих справ, вчинків, висловлювали свою любов через дотики, слова, але при цьому студентам надавалася можливість в прояві творчої фантазії: студенти наповнювали коробочку «добрих справ» своїми вчинками, висловлювали свою доброту різними способами (за допомогою слів, дій, волонтерської роботи «Від серця до серця»).

Результат виховання студентів в таких спосіб сприяє: засвоєнню норм культурно-духовного виховання, відкритості та добрі, позитивному ставленню до навколишнього світу, до інших людей і самому собі, створенню оптимістичної картини світу, потреби і готовності виявляти спільне співчуття і радість, знайомству з формами традиційного сімейного укладу, розуміння свого місця в сім'ї і посильну участь у домашніх справах, діяльне ставлення до праці, відповідальність за свої справи і вчинки.

Культурно-духовні поняття, яскраво представлені в образі героїв фільмів, творів, закріплюються в реальному житті студентів та взаєминах з близькими людьми, перетворюючись в моральні еталони, якими регулюються бажання і вчинки студента.

Здійснювалися також спільні зустрічі з ветеранами ВВВ та праці, з учасником ВВВ Свиридовим Іваном Антоновичем, з учасниками АТО.

Студенти починають проникати і співпереживати, розмовляючи з дідусями, який воював, будучи підлітком, ніж просто прослухати розповідь викладача про героя, якого вони ніколи не бачили. Формування уявлень про захисників Вітчизни займає значне місце в системі морального виховання студентів. Знання про мужність і героїзм захисників Батьківщини з давніх часів і в наші дні війни на Донбасі, про їх доброту, військові ритуали, створюють у студента прагнення до героїчного образу, природне бажання наслідувати військовим, що в свою чергу, формує сприятливі умови для утворення у студента мотиву: «Хочу бути таким, як солдат: сміливим, спритним, сильним, витривалим». А це важливо на етапі становлення нового, гідного, шановного суспільством.

2. Словесно - подібний метод, це - читання літературних творів таких як: «Жив-був я», «Шануй батька і матір - буде в житті благодать», «Де добрі люди, там біди не буде», «Доброго діло роби сміло», «Що ми Батьківщиною кличемо?», «Будинок, в якому ми живемо», що включають в себе читання і обговорення зі студентами підібраного відповідно до теми заняття невеликого літературного твору, гри, ситуативного завдання, розглядання дидактичного матеріалу.

Студенти повинні стати частими гостями бібліотеки, Музею бойової слави, Музейної кімнати українського побуту та культури які працюють у технікумі.

Бібліотекар завжди дуже тепло зустрічає студентів, постійно влаштовує різні конкурси, виставки, вікторини, присвячені до свят і пам'ятних дат. Спільно з бібліотекою проведені такі заходи: «День української писемності та мови», «День пам'яті жертв політичних репресій», «День Гідності та Свободи», «Герої ВВВ - жителі м. Северодонецьк», «День боротьби з торгівлею людьми», «День захисника України». Студенти, педагоги готувалися до таких заходів: заучували вірші, прислів'я, малювали сюжети, збирали додатковий інформаційний матеріал.

Таким чином, йде робота в режимі «Відкрита освітня система, що дозволяє комплексно вирішувати завдання культурно-духовного виховання студентів і збирати навколо себе установи соціуму». На базі бібліотеки працює правовий клуб «Право знати право» який з радістю приймає до себе віх бажаючих студентів.

3. Трудове виховання (всі види праці, продуктивна діяльність). Праця студента - невелика і нескладна. Однак вона необхідний для формування його особистості.

Включення праці в систему виховання уможлиблює цілісний розвиток особистості студента. Формування доброго розумного ставлення до природи, заповіданої Богом людині, передбачає не тільки накопичення знань про природу, скільки виховання любові до неї. Уміння дивитися на світ з любов'ю свідчить про позитивний розвиток культурно-духовної і соціокультурної сфери студента. Все це сприяє соціалізації студентів, формування їх активної життєвої позиції.

Любов до своєї батьківщини, яка переростає в любов до своєї Землі, Миру - небайдужість - ось відправна точка, гармонізації відносин «природа - суспільство».

Процес трудового виховання в навчальному закладі освіти допомагає студенту так само не тільки засвоїти основні моральні принципи, зрозуміти важливість праці, але і отримати певні трудові навички, а також випробувати їх в реальному житті. Активні вправи в позитивних вчинках і діях у спільній трудовій діяльності сприяють розвитку моральних почуттів і закріпленню моральних звичок. Особливістю процесу морально-трудоного виховання в навчальному закладі є почуття колективізму. На відміну від сімейного виховання, де студент одноосібно оточений батьківською турботою і опікою, в навчальному закладі студент є частиною колективу, а так набуває навиків роботи в команді, розподілу обов'язків, осягає важливість таких принципів, як взаємодопомога і виручка. Працюючи спільно студенти вчаться

узгоджувати свої дії з іншими, виявляють ініціативу і організаторські здібності, самостійність, вміння працювати в колективі.

4. Проектна діяльність. Проектна методика є інноваційною педагогічною технологією і відкриває нові можливості виховання і навчання студентів. Знання, перетворені в ході реалізації проекту, стають надбанням особистого студентського досвіду, як відповіді на самостійно поставлені питання. Знання потрібні студентам і тому цікаві. У студентів розвивається наукове мислення, здатності до подальшої освіти - придбання вміння міркувати: студенти усвідомлюють свої інтереси, вчать ставити мету, підбирати засоби для її досягнення, оцінювати наслідки.

Основою розвитку цих уявлень є яскраві враження про явища суспільного життя, емоційно насичені знання про країну, краї, які отримують студенти на заняттях, в процесі ознайомлення з художньою літературою, образотворчим мистецтвом, а також їх особистий досвід в практичній діяльності. Беручи участь в проектній діяльності, студент знайомиться з рідним містом або своєю країною. Студент сприймає навколишню дійсність емоційно і тому патріотизм у нього проявляється в почутті захоплення своїм краєм, своєю Батьківщиною.

Багато позитивних емоцій студенти отримують від «зв'язку з соціумом»: зустрічей з музеями та виставками міста, яких відвідуємо з метою знайомства з їх національними звичаями, традиціями. Такі зустрічі виховують доброзичливе ставлення до людей різних національностей, спонукають студентів до активного прояву турботи, доброти.

Через проектний метод створюються умови для прояву студентами цих моральних якостей.

В ході даної роботи розроблені моделі розвиваючого простору як єдиного морального центру. Виділення морального аспекту проходить у всіх зонах діяльності студентів через правила поведінки, пам'ятки, малюнки - схеми, картотеки. Знайомство з експонатами, які представляють життя наших

предків, викликає непідробні щирі емоції у студентів. Все це сприяє збереженню традиційної національної культури.

5. Спільна робота з сім'єю. Багатьом батькам просто невідомо, що саме в перехідному віці відбувається засвоєння соціальних норм, моральних вимог і зразків поведінки на основі наслідування. Тому необхідно допомогти батькам усвідомити (не нав'язуючи), що в першу чергу в сім'ї повинні зберігатися і передаватися моральні духовні цінності і звичаї, шановані й шановані предками, і що саме батьки відповідальні за виховання своїх дітей.

Виховання духовної особистості можливо тільки спільними зусиллями сім'ї, освітнього закладу і держави. Одна з проблем сучасної освіти полягає в тому, що в процесі виховання не дотримується історична спадкоємність поколінь. Студенти позбавляються можливості брати приклад з людей, що жили в минулому, не знають, з точки зору яких істин минулі покоління вирішували виниклі перед ними проблеми, що служило для них маяком і джерелом творення.

Важливою частиною розвитку культурно-духовного виховання є прилучення студента до культури свого народу, оскільки розкриття особистості у студента цілком можливо тільки через включення його в культуру власного народу. Залучення студентів до спадщини виховує повагу, гордість за землю, на якій живеш. Батьківщина починається з рідної домівки, вулиці, на якій живе він і його сім'я, в сім'ї починає «рости» майбутній громадянин своєї країни. Взаємодія з батьками з даного питання сприяє розвитку емоційного, дбайливого ставлення до традицій і культури свого народу, а також збереженню сімейних зв'язків.

У роботі з батьками використовувалися такі ефективні форми як:

- батьківські зборів;
- відкриті покази освітньо-виховного процесу;
- наочні види роботи: інформаційні стенди для батьків,
- виставки студентських робіт, літератури;

- виставки, конкурси;
- індивідуальні консультації фахівців (психолога, керівника фізичного **ВИХОВАННЯ**);

- спільно організовані з батьками свята;
- допомога батьків (благоустрій території, участь у підготовці свят, дрібний ремонт, господарські роботи).

Основними завданнями спільної роботи є:

- вивчення сім'ї з метою узгодженості виховних впливів на студента;
- диференційованого підходу до кожної сім'ї;
- впровадження в практику роботи ефективних форм взаємодії навчального заклад і сім'ї в питаннях культурно-духовного виховання;
- підвищення усвідомленого ставлення батьків до того, що вони є для своєї дитини джерелом моральних уявлень.

Все це допомагає в рішенні формування доброзичливих і дружніх взаємин між студентами в групі, в навчальному закладі освіти, виховувати у студентів вміння оцінювати вчинки оточуючих, розвивати негативне сприйняття і відношення до поганих вчинків в житті, заохочувати прагнення студента творити добрі вчинки, розвивати в них розуміння про добро і зло та їх важливість у житті.

Дані способи дозволяють розкрити почуття студента, розвивати здібності порівнювати моральні норми та аморальні, розуміючи розбіжності в цих термінах, проявляючи при цьому свого власного відношення, виражаючи його через емоційні прояви, міміку, жести.

Перехід студента від технікуму до вищого навчального закладу – це перехід в інакший культурний простір, в інакшу категорію та соціальну ситуацію розвитку.

Студент випускник – вже має особистісні характеристики, серед яких ініціативність, самостійність, впевненість в своїх силах, позитивне ставлення до себе та інших, волю здібності.

На етапі випуску з технікуму студент – випускник:

- повинен знати та поважати, основні соціоформуючі вітчизняні народні традиції, любити Батьківщину, рідну землю, любити рідну мову, поважати старших;

- студенти повинні навчитися поважати працю інших людей, з розумінням виконувати свої обов'язки;

- зберігати традиції захисників нашої Батьківщини, відчувати відповідальність за своє життя та за життя своєї рідної країни;

- аналізувати свою та чужу поведінку з традиційної для України християнської моральної точки зору;

- знати та застосовувати на практиці загальноприйняті норми та правила поведінки;

- проявляти доброзичливе відношення до оточуючих людей, живої природи, культури, літератури, мистецтву;

- студент повинен оволодіти та усвідомити красу рідної мови, намагатися не вживати слів та виразів, які засмічують та ображають рідну мову.

2.4. Підсумкова діагностика результатів дослідження.

Для оцінки ефективності впровадженої системи на розвиток культурно-духовних основ особистості студента було проведено підсумковий діагностичний аналіз способами «Незавершена розповідь» (Г.А. Урунтаєва, Ю.А. Афонькіна) і «Методика вивчення моральної вихованості» (М.І. Шилова).

«Незавершена розповідь» (Г.А. Урунтаєва, Ю.А. Афонькіна).

В процесі вивчення рівня культурно-духовної вихованості були отримані наступні результати таблиця 5

Таблиця 5.

Результати методики «Незавершена розповідь»				
№	Рівень прояву соціальних емоцій студентів	Рівень		
		Високий	Середній	Низький
1	Надання допомоги одноліткам	55%	42%	7%
2	Ставлення до однолітків	56%	44%	0%
3	Турбота про тварин	77%	23%	0%
4	Реакція на невдачу інших	54%	40%	6%
5	Реакція на емоційний стан інших	65%	30%	5%

Для порівняння отримані результати експерименту з даними початкового та контрольного дослідження були включені до таблиці 6

Таблиця 6

Результати методики «Незавершена розповідь»							
№	Рівень прояву соціальних емоцій студентів	Високий		Середній		Низький	
		Н	К	Н	К	Н	К
1.	Надання допомоги одноліткам	52%	55%	32%	42%	13%	7%
2.	Ставлення до однолітків	28%	56%	57%	44%	15%	0%
3.	Турбота про тварин	75%	77%	25%	23%	-	0%
4.	Реакція на невдачу інших	42%	54%	33%	40%	25%	6%
5.	Реакція на емоційний стан інших	43%	65%	44%	30%	13%	5%

Порівняльний аналіз результатів діагностичного обстеження розвитку студентів на початку та в кінці роботи показує про те, що використання сучасних ефективних форм і методів підвищує культуру міжособистісного взаємодії студентів в групі.

Вони стали, більше доброзичливі, менше сваритися з однолітками. Вони вміють підтримувати розмову з дорослими і дітьми. Спостерігаючи за студентами в самостійної діяльності, можна бачити що, вони сваряться, в

основному дівчатка з хлопчиками, вони самі звертаються до дорослого, щоб він допоміг їм вирішити проблему, що створилася.

Можна простежити позитивну динаміку рівня культурно-духовного розвитку: студенти володіють необхідними знаннями та уявленнями про моральні норми і правила поведінки в різних ситуаціях, можуть дати моральну оцінку своєї поведінки і вчинків інших людей, можуть бачити стан інших людей, виявляти чуйність. Найголовнішим критерієм оцінки культурно-духовного виховання в умовах взаємодії педагогів, студентів і батьків можна вважати вміння студентів застосовувати знання про моральні норми і правила в самостійної діяльності, проявляти увагу і милосердя, ДОПОМОГУ.

Аналізуючи практичну частину роботи, можна сказати, що виховання культурно-духовних якостей особистості студентів має простежуватися в системі використовуючи при цьому, різноманітні форми і методи буде ефективна, це помітно за показниками емоційно - чуттєвого і поведінкового відносини студентів до етичних якостей.

Все вище викладене дозволяє виробити рекомендації для педагогів, що сприяють формуванню культурно-духовних якостей особистості студента.

«Рекомендації по роботі зі студентами технічних коледжів з розвитку культурно-духовних основи виховання особистості»

У процесі створення педагогічних умов розвитку культурно-духовної основи особистості, слід враховувати деякі особливості роботи з студентами які знаходяться в перехідному віку.

Культурно-духовне формування особистості студента вимагає дотримання певних педагогічних умов:

- гуманні відносини дорослих (насамперед, батьків і педагогів) до студента;

- чіткої постановки завдань культурно-духовного виховання;

- створення умов для активної практичної та інтелектуальної діяльності студента, яка формує доброзичливі взаємини.

Необхідно дотримуватися принципів культурно-духовного виховання. Основний принцип культурно-духовного виховання – побудова життя на основі вимог християнської досконалості (вільне визнання правила - «Училися від зла і твори добро»).

Гуманістична спрямованість виховання (відношення педагога до студента як до відповідального суб'єкту власного розвитку) реалізується шляхом формування ставлення до себе, до світу і з світом (любов до ближніх).

Любов та зв'язок з природою (виховання повинно ґрунтуватися на науковому розумінні природних і соціальних процесів, узгоджуватися з загальними законами розвитку людини відповідно до його статтю та віком).

Зв'язок з культурою (виховання має будуватися відповідно до цінностей і норм національної культури, в даному випадку православ'я, і особливостям, притаманними традиціями тих чи інших регіонів).

Відбираючи зміст роботи зі студентами, реалізуючи ті чи інші форми і методи навчання та виховання, педагог завжди враховує місце кожної навчальної ситуації і кожного методу в загальній системі виховання, спрямованої на моральне формування особистості майбутнього фахівця.

Студент повинен засвоїти не тільки форму (знання в області моральності, зовнішнє дотримання моральних вимог), але і самі відносини, що виникають між людьми (їх внутрішній зміст, мотиви). Найімовірніше, студент спочатку здобуває знання про моральні норми, які за умови його виховання, стають мотивами його поведінки.

Необхідно також щоб культурно-духовне виховання простежувалося за наступними напрямками: організація роботи на заняттях; організація роботи в повсякденному житті; робота з батьками.

Дуже важливо, щоб весь режим закладу освіти, все те, що ми називаємо повсякденним життям, було наповнено змістовною діяльністю і спілкуванням. Це сприяє розвитку духовного світу студента. Вирішуючи це завдання, педагог створює сприятливий ґрунт для формування позитивних рис характеру і моральних якостей особистості.

Висновки до другого розділу

Проаналізувавши роботу зі студентами у технікумі з самого початку експерименту та в кінці після проведеної пояснювальної роботи можна сказати наступне: у студентів зріс рівень знань і уявлень про норми і правила поведінки в суспільстві; емоційно-ціннісного ставлення до цих норм і правил; досвіду морально спрямованих вчинків і творчості при вирішенні моральних завдань, виборі способу дій в різних життєвих ситуаціях. І що дуже важливо, вони стають добрішими і уважнішими до оточуючих, більш чуйними.

У підсумку, прищеплюючи найбільш прості позитивні звички у студентів, формується здатність до співпереживання і вміння, завдяки якому він може знаходити відгук у своєму внутрішньому світі на печалі й радості інших людей.

В процесі роботи по культурно-духовному вихованню студентів сталося наступне:

- оптимізовано взаємодії з батьками, відбулася активізація позиції батьків як учасників педагогічного процесу навчального закладу освіти, так само відбулася переоцінка поглядів батьків на свою поведінку в присутності

своїх дітей, вони відвели значне місце спілкування з дітьми, доброзичливого до них відношенню;

- відбулося розширення зв'язків СХМТ з соціумом, налагоджено співпрацю з культурно-масовими заходами міста до яких тепер будуть більше залучати студентів (театри, симфонічні концерти, спортивні заходи та інше).

ВИСНОВКИ

У всі часи люди високо цінували культурно-духовну вихованість. Глибокі соціально-економічні перетворення, що відбуваються в сучасному суспільстві, змушують нас розмірковувати про майбутнє України, про її молодь. В даний час зім'яті моральні орієнтири, підростаюче покоління можна звинувачувати в бездуховності, безвір'я, агресивності.

Проблему культурно-духовного виховання досліджували філософи, психологи, педагоги - вчені. Але і в наш час вона залишається актуальною. Ефективність культурно-духовного виховання можлива, при створенні педагогічних умов: мотиваційної, змістовної, операційної.

Починаючи з першого курсу, необхідно формувати у підростаючого покоління духовність і культуру взаємин, в основі яких закладені загальнолюдські духовно-моральні принципи. Для формування будь-якого морального важливо, щоб воно проходило усвідомлено. Тому потрібні знання, на основі яких у студента будуть складатися уявлення про сутність морального якості, про його необхідність і про переваги заволодіння ним.

Використовуючи стандартні методи дослідження, були виявлені методи і форми, зміст та система організації роботи по культурно-духовному розвитку студентів. При вивченні методичної літератури, були виявлені і

вивчені праці вчених в галузі педагогіки, а також особливості процесу культурно-духовного виховання в навчальному закладі.

У практичній частині нами були описані педагогічні умови щодо розвитку культурно-духовних якостей особистості студента.

Правильно підібрані педагогічні умови дозволяють не тільки розвивати культурно-духовні якості особистості студента, а й допомагають в загальному розвитку студентів: інтелектуальному, моральному, естетичному, фізичному.

Узагальнюючи матеріали теоретичного дослідження і досвіду освітньої діяльності СХМТ, слід зазначити, що культурно-духовне виховання на сучасному етапі модернізації освіти стає одним з основних компонентів освітнього процесу в навчальному закладі, що дозволяє досягти завдань формування гармонійно розвиненої, гуманної особистості, громадянина, істинного патріота.

Основний результат роботи це виховання всебічно розвиненої, цілісної, гармонійної особистості студента, який буде: добрим, що не заподіює зла живому, чесним і справедливим, люблячим і турботливим, працьовитим і наполегливий; творить і оберігає красу світу, яка прагне до знань, сміливої і рішучим, творчим та креативним, самостійним, патріотичним, відчуває зв'язок зі своїм народом, країною, культурою, дбайливо ставиться до слова, до своїх мовним вчинків, толерантною.

Культурно-духовне виховання - процес довготривалий, який передбачає внутрішні зміни кожного учасника, який може знайти відображення не тут і не зараз, а набагато пізніше, що ускладнює оцінку ефективності проведеної діяльності, але не зменшує її значущості.

Матеріали роботи можуть застосовуватися в практиці студентського виховання в умовах навчального закладу з боку педагогічних працівників, а також в системі підвищення кваліфікації фахівців професійно-технічної освіти, при навчанні студентів педагогічних коледжів та вузів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : Курс лекцій : Модульне навчання. – К. : Вища школа, 1993. – 280 с.
2. Афонін В.С. Соціокультурні аспекти освіти / Афонін В.С., Золотов П.В., Петренко А.О. – Дніпропетровськ: Бізнес Букс, 2009. – 244 с.
3. Барбина Е.С. Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования. – К., 1997.
4. Бондар В.І. Дидактика. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
5. Булатова О.С. Педагогический артистизм: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2001.
6. Жученко Є.В. Виховання морально-естетичної культури у студентів технічних коледжів: дисертація канд. пед. наук: 13.00.07 / Жученко Є.В.; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Сєверодонецьк, 2017.
7. Закон України «Про освіту». – К.: Генеза, 1996.
8. Закон України «Про загальну середню освіту».
9. Закон України «Про позашкільні навчально-виховні заклади».
10. Закон України «Про вищу освіту».
11. Зеленов Є.А. Теоретичні основи планетарного виховання студентської молоді: монографія / Є.А. Зеленов. – Луганськ: НОУЛІЖ, 2008.- 272 с.

12. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. – К.: Українсько-фінський ін.-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
13. Ильин Е.Н. Искусство общения. – М.: Педагогика, 1982. – 112 с.
14. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. – М., 1987.
15. Король В.М., Савченко О.П., Гнезділова К.М., Касярум Н.В. Семінарські заняття з педагогіки: дидактичні матеріали. – Видавництво ЧНУ. – Черкаси, 2007. – 200 с.
16. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – 2-ге вид., перероб.і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 445 с.
17. Леви В. Искусство быть другим. – М., 1981.
18. Макаренко А.С. Собрание сочинений в 7-ми т. – К., 1953.
19. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. – К., 2007. – 656 с.
20. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
21. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб. / Упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 2006. – 606 с.
22. Пискунов А.И. Хрестоматія по истории зарубежной педагогики: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Сост.и авт.вводных статей А.И. Пискунов. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
23. Подласый И.П. Педагогика. 100 вопросов – 100 ответов: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 368 с.
24. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 528 с.

25. Шевченко Г.П. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період / Г.П. Шевченко, Х.М. Джабер. – Луганськ: Вид-но СНУ ім. В. Даля, 2004. – 208 с.

26. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод.посіб. – К.: Вища шк., 2002. – 215 с.

27. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – К., 1983.

28. Фрейре П. Педагогіка свободи: демократія і громадська мужність / П. Фрейре – К.: Академія, 2004. – 124 с.

29. Чернокозов И.И. Профессиональная этика учителя. – М.: Просвещение, 1988.

30. Ягулов В.В. Педагогіка: Навч.посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для педагогів

«Актуальність культурно-духовного виховання»

1. Яке місце, на Ваш погляд, займає проблема культурно-духовного виховання в розвитку студентів (фізичному, пізнавальному, соціально - моральному, художньо-естетичному)?

А) Основне місце зазначеної проблеми - в задачах пізнавального розвитку студентів;

Б) Основне місце зазначеної проблеми - в задачах соціально - моральному розвитку студентів;

В) Дана проблема частково вирішується в кожному напрямку розвитку студентів;

Г) Питання культурно-духовного виховання не настільки актуальне, щоб відводити йому значне місце в розвитку студента.

2. Чи відчуваєте Ви труднощі в питаннях культурно-духовного виховання студентів? Якщо так, то які?

А) Так

Б) Ні

3. Що для Вас означає культурно-духовне виховання?

А) Стійка характеристика людини, що виражає в його світогляді, моральних ідеалах, нормах поведінки;

Б) Значна частина суспільної свідомості, що виявляється в колективних настроях, почуттях, оцінках, в ставленні до свого народу, його способу життя, історії, культурі, державі, системі основоположних цінностей.

4. Яка, на Ваш погляд, найважливіша мета культурно-духовного виховання сучасного студента?

А) Виховання моральних якостей

Б) Контроль

5. В яких формах роботи зі студентами можливо найбільш ефективно вирішення задач культурно-духовного виховання?

А) Найбільш ефективними є традиційні форми роботи

Б) Ефективні нетрадиційні форми роботи

6. В які методи роботи зі студентами найбільш ефективні для вирішення завдань культурно-духовного виховання?

А) Традиційні педагогічні заохочення і покарання;

Б) Організація способу життя в сім'ї та навчальному закладі на основі вітчизняної культури і традицій;

В) Спілкування з людьми високої духовної культури;

Г) Створення навколишнього середовища в сім'ї та навчальному закладі на основі культурно-духовного змісту (література, фільми, образотворче мистецтво);

Д) Організація способу життя в сім'ї та навчальному закладі на основі вітчизняної культури і традицій; Спілкування з людьми високої духовної культури.

7. Внесіть Ваші пропозиції в роботу культурно-духовного виховання в СХМТ якщо такі є.

Додаток Б

Анкета для батьків

«Духовно-моральне виховання в СХМТ»

Як Ви вважаєте, чи існує в сучасному суспільстві гостра проблема культурно-духовного виховання студентів?

- А) Так;
- Б) Ні;
- В) Не знаю.

Чи вважаєте Ви за можливе проводити роботу з культурно-духовного виховання в СХМТ?

- А) Так;
- Б) Ні;
- В) Не знаю.

Чи готові Ви співробітничати з СХМТ в рішенні даного питання?

- А) Так;
- Б) Ні;
- В) Не знаю.

Які якості, Ви вважаєте, особливо необхідні педагогу для здійснення культурно-духовного розвитку Ваших дітей?

- А) доброта чуйність любов, розуміння;
- Б) доброта, працьовитість, душевна чуйність.

На вашу думку, показником культурно-духовного розвитку людини є?

А) Доброта, чуйність, любов, розуміння, прагнення прийти на допомогу;

Б) Любов, чуйність, розуміння.

Навчаєте Ви своїх дітей правильній поведінці в громадському транспорті, суспільстві та інше.?

А) Так;

Б) Ні.